

Tischler Vincze is fölszisszent német dialektusában:

— Ez jelenti nem jót.

A legjobb hazafiak fáztak. Megint egy odaadott és vissza nem vivható pozíció. Mert szomorú példánk voltak. Egyetlen egyszer választottak eleink palatinusnak főherceget s többet nem is lehetett rá gondolni, hogy ne főherceg legyen. Bizony most már mindig egy generális lesz a magyar honvédelmi miniszter.

Mert ilyen a mi sorsunk, és olyan a katona, hogy a hová az a lábát teszi, ott többé civilizálni nem terem fű, abból mindjárt uzus lesz. És ha egyszer például egy altiszt egy egeret talál fogni, rögtön kipusztítatnak az összes macskák azon a czímen, hogy az egerfogás kiszolgált altisztek hivatása.

De hát ez most már mindegy volt; Fejérváry elfoglalta a miniszteri széket, szervezte tovább a honvédséget — hű munkatársával, Gromon Dezső államtitkarral, — zajtalanul, soha nem dicsőkedve és soha el nem csüggedve; észre sem vette az ország, csak mikor egyszer ott volt fixum fertig. Az országgyűlésre is eljárt Fejérváry, sőt a szép mundért is levette, polgári ruhát öltött, de katonás allűrjeit nem bírta elhagyni s most is, annyi év után, ott lóg balján láthatatlanul a kard, némelykor ő maga is kitér előle öntudatlanul a lábával.

Fokról-fokra simúlt ő a parlamenthez s a parlament hozzá. Lassú és érdekes processus volt az elváltozás összes pszichológiai tüneteivel. Még látjuk a fumigatív mosolyt, mely hegyesre kifent bajusza alatt lakott a sok haszontalan lefetyelésre (pedig akkor még okosan beszéltek a parlamentben). Boldog Isten, milyen kevéssé nézhetete eleinte a vitéz katona a retorikát, oratorikat és debattereket, a kiknek olyan ügyesen forog a nyelvük s a kik felnőtt emberek létre e szószátyársággal nem restellik épen a hadjáratokat mimelni; «harcz»-nak nevezik az emelt hangon tartott diskurzust, «győzelem»-nek a megszavazást, «riposzt»-nak a visszafeleselést, «nyil»-nak az élesebb szót. «Vezér»-nek azt, a ki a legjobban győzi tudóval és hanggal, «bátor»-nak azt, a ki a legnevetlenebb. Oh, hogy kaczaghatott a lelke belül e nagy gyerekek bohóságain...

Hanem hát neki is fel kellett szólnia. Igen, neki is. A mi kötelesség, kötelesség. A tárczáját meg kell «védelmeznie». Így mondták a civilek. Nos hát, meg fogja védelmezni. S fekete szemé vésztojáslólag villogott, mikor az első költségvetésnél elkezdtek zuhogni a kritikai kartácsok az ellenzék részéről. Felkelt, és azóta se volt ott talán olyan templomi csönd. No, hogy fog most ez a katona belesúlni a mondókájába.

Kiáll miniszteri székéből, hogy féltette künn legyen s újjai közt a czeruzával, jobb karját megörbíti ívben és beszélni kezd, mialatt délceg felső teste inog és hajladozik jobbra-balra, hátraveti a fejét, előreszegi a mellét, féloldalt dől, mintha kaszával akarna egy rendet kikanyarítani. Az egyik vállá lejjebb esik, a másik följjebb szalad s ez alatt, bár a magyar nyelven nagy hadilábon állt, egyszerűen csak egészséges logika kezd kibontakozni a kényszeredett mondatokból, egy-egy rakéta susrog, megvilágítva a csatát. A Ház ámul, egyre jobban ámul. «Nini, ennek a katonának esze van.» Azután egy nehéz löveg jön, a logika vasszögeivel tel-

Ellinger Ede fényképe után.

GROMON DEZSŐ HONVÉDELMI MINISZTERI ÁLLAMTITKÁR.

tett bomba, mely valóságos zúzásokat visz végbe az ellenzék csatárvalán. Riposztra riposzt, ötletre ötlet pattan... Útásra szikra, mint a kőből. Üde, szokatlanul friss észjárás árad ki szavaiból. Van benne valami pikáns kaszárnyai, valami schneidig elevenség, de végtelenül vonzó és szeretetreméltó. A dilettantizmus pongyolaságával szerencsésen vegyül össze a mesterkéletlen egyszerűség és a szellem játzsága. A katona miniszter már a szűz felszólalásával meghódította az egész Házat; még az ellenzék emberei is így szóltak:

— Kemény koponyája van; hanem azért majd csak betörjük!

S valóságos hajszát indítottak ellene, mely évekig folyt. A hatalmas Tisza, a félelmetes debatter, ekkor állt hatalmának tetőpontján, vele csak Apponyi mert kikezdeni és Szilágyi Dezső. A többi miniszterek keveset jelentettek; a «generális» disponált, a generális védelmezte őket, ha megtámadattak, csak az egy Fejérváry vezette önállóan a szakmáját, tehát a kisebb ellenzék szócnokok őt támadták, ez volt a divatos sport. De legyőzni nem bírták őt, hanem ez alatt ő győzte le a magyar grammatikát s lassan-lassan a legszivesebben hallgatott szócnoknak nőtte ki magát, kinek egy-egy ötlete napokig dominálta a Házat s messze elszáryalt az országba, hogy meggyőzőn, mosolygottasson és kibékítsen. Mert volt valami édes bonhomia még a grombaságában is, melyek nem hagytak hátra maró sebet. Kierzett rajta, hogy nem gyűlöl senkit, hanem még talán azokat is szereti, a kik közt szétűt.

Már a kadétkolában arról volt nevezetes, hogy soha nem mondott olyat, a mi nem igaz. Valóságos kis Bayard volt, a kerek asztal valamelyik lovagjának egy itt maradt apródja. Egyenes lelke, férfias, komoly viselete, nyílt karaktere és az úrias mód, melylyel állását, növekedő tekintélyét viselte, kellett, hogy megnyerje a környezetét, a melyben él, — kivált, ha magyar az a környezet. Mert a miniszterség (ámbar nem irigylendő kenyér) többnyire fejébe megy az illetőnek. A nagy csapásokat a gyenge

szervezetek is megbirják, de a nagy dicsőségek az erős szervezeteket is megviselik. Innen van, hogy a legszeregetreméltóbb emberek ellenszenvesekké, sőt utálatosakká lesznek a hatalmi polczokon. A népszerűséget, melyet egy egész életen át összekuporgattak, egy éjszaka veszítik el, mint a luxenburgi gróf. Mennyivel értékesebb tehát az a népszerűség minden más népszerűség felett, melyet ez a katona szerzett egy olyan körben, a hol közismeretes az elfogultság a katonák ellen, egy olyan katonára, a ki még tetejébe miniszter is! Lassan, fokról-fokra hódította meg az embereket, szinte egyenkint.

Először csak egy ember mondta ki, talán az is félénken, hogy mások ne hallják: «Ez a Fejérváry derék és kedves ember.» Aztán egyre többen és többen vették észre. Nem az újságból olvasták, mint a divatos hazafiakról, hanem más-más kerülő úton, más-más motívumokból elindulva, maguktól jöttek arra a meggyőződésre: «Bár csak sok ilyen magyar ember lenne!» Egyszer csak mindenki érezte azt a szabadelvű pártot. És csak egy hang volt végül és egy érzés, mely őt a legderekkab magyar

hazafiak közé emelte, ki meg tudta valósítani azt a nagy lehetetlenséget: hűnek lenni a királyhoz, szeretni a hazát és a hadsereget.

Szerencsétlen helye van a házban. Úgyszólván az ellenzék élén ül.

Minisztértársai többször figyelmeztették, változtassa meg helyét, üljön valami csendesebb vidékre, a hol hátulról nem hozzák ki sodrából malicziózus megjegyzések, sőt némelykor csupán diskurzusok (mert az ellenzék úgyszólván rendezte ezeket), de Fejérváry hallani sem akart erről:

— Nem, nem, — mondá, — én még soha se hagytam el semmi helyet azért, hogy kellemetlen volt.

Mikor a véderő-vita idején kiűtött az ellenzéki nótá: «Abecz Csáky, Fejérváry», már akkor Fejérváry kedvenc minisztere volt a szabadelvű pártnak.

Az egyházpolitikai időkben lomtárba került a Csáky-nóta, s nemcsak Csáky vergődött nagy népszerűsége, hanem Fejérváry is, a ki Szapáry leszavazásánál Wekerleékhez csatlakozott s a Felségnél is a liberális irányt képviselte olyan határozottsággal és férfias egyenességgel, mintha csak a bölcsőtől kezdve a mi levegőnkben, köztünk növekedett volna. Ezekben az időkben szerette őt meg és tanulta meg becsülni az ellenzék is, és az egész ország magyarsága.

Egy egész essayt kellene róla írni, ha ezeket az időkét részletesen rajzolnák. Felhők borították az eget — a gróf Károlyi István akkori toasztjai szerint. A király haragudott ránk, még a saját tanácsosaira is, hűvös volt mindenki iránt, csak az egy Fejérváryt szerette még. S ez az egy is a mi részünkre állott, a gyanúsítottak, az elhagyottak mellé s azt az egész szeretetet, a mit egy fényes katonai multtal gyűjtött, mind felajánlotta a hazájának, hogy használhasson neki. Ilyen volt az «osztrák zsoldos» ezekben a napokban.

Még emléksünk az izgatott órákra, a kínos tanácskozásokra a miniszterelnöki palotában, mikor a Wekerle kövér testére szabott frakkban naponkint háromszor-négyszer is el kellett

mennie Fejérvárynak a királyhoz, meglágyítani szívéét s tolmácsolni a magyar nemzet óhaját.

Ah, akkor volt ez a katona a legnagyobb, mikor abban a kopott lötyögős frakkban járt a miniszterelnöki palotából a királyi kastélyba és onnan vissza olyan propozíciókkal, melyekre a király homloka ránczot vetett.

De hát a hazájáért tette. S bizonyára nem kíván érte jutalmat s nem is jár neki. Egy olyan gentleman, mint Fejérváry, mindent azért tesz, mert az adott esetben nem tehetett mást. S ezzel vége. Nem is akarjuk mi őt ezért dicsérni, csak megjegyezzük, mert elégtételünkre szolgál, hogy az ő fényes karriéré a politika hátlán mezején az egyetlen megnyugtató pont. Mert daczára annak, hogy egészen a kulisszák mögött folyt le a Fejérváry működéséből az, a mi történelmi és maradó, a nemzetben volt annyi szímat és látás, vagy sejtélem, hogy kiérezte benne a legbecesebb államférfiak egyikét és szeretetének szárnyaira vette.

A tűnődő ember, a ki kétségbeesve nézi az örökké működő guillotinet a politikában, a politikások kopását, leőrését, a bűnöket, melyeknek halleluját zengenek, és az erényeket, melyeket megköveznek, a tűnődő ember meglepetéssel áll meg a Fejérváry karrierjénél:

— Hátha mégis érdemes komolyan dolgozni a közügyekben.

Bármily nagy külső eredményeket produkált is, Fejérváry működésének mégis legbecesebb része az, a mi nem látszik. A miről beszélni nem lehet, a mit csak sejtethet a távol álló. A kulisszák mögötti Fejérváryt kellene ismerni. Az apró bajok, a kis perpatvarok elintézőjét, a homlokredők elsimitőjét, szóval azt az ügynevezett jó szellemet, a kiról az a magyar közmondás van: «Jó az öreg a háznál», az az «öreg» ő, a kit előrántanak, mikor a többiek vannak bajban s a ki maga kergeti el a többiekét maga mellől, mikor ő van bajban.

S ő gyakran van bajban, mert hiába, a nemzet szíve úgy van berendezve, hogy a keserűség belőle többnyire a katonai dolgoknál csordul ki.

A legutolsó nagy atak is, mely az «éjféli ülést» okozta s a legzajosabb jeleneteket, melyek a magyar parlamentben valaha előfordultak, ellene irányult.

Ott állt a felkorbácsolt indulatok viharával szemben nyugodtan, csendesen, hidegen, mint egy gránitszikla. Minden lángolt, susrogott, ropogott körülte, s ő ott állt összetett karokkal, közömbösen.

Egy háta mögött ülő honatya fejcsóválva sólt hozzá.

— Hozdálom, hogy egy cseppet sem vagy ideges.

A gavallér miniszter, ki soha sem hazudott, mosolyogva felelte hátra fordulva, ugyancsak olyan halkan:

— Dehogyan nem vagyok ideges. Csak nem látszik rajtam, mert inkább meghalok, mintsem mutatnám.

A kormányok jönnek-mennek, de Fejérváry mindig marad. Ő maga is tudja ezt s egyszer odavetette a vele gúnyolódó szócnoknak.

«Hiába okoskodnak az urak, mert én ezen a helyen addig maradok, a meddig én látom szükségesnek.»

Valóban olyan ő, mint a manchetta-gomb. A nemzet gyakran vált tiszta inget, de a manchetta-gombot el nem dobja, marad az új inghez. Mert aranyból való.

Ellinger Ede fényképe után.

PÉTERFY JENŐ.

PÉTERFY JENŐ.

1850—1899.

Váratlan gyász érte a magyar irodalmat. Nem a nagyközönség előtt folyton szereplő kiválóságok egyikét döntötte le a halál, a kik már nekik leírásával is jellemezve vannak s így elhunytuk pusztá bejelentése már elegendő a széles körű részvét fölébresztésére, hanem egy csendben dolgozó munkás férfit, a kinek a nekrológja egyszersmind az első életrajza is. Péterfy Jenő, a ki a múlt héten egy Horvátországon átrobogó gyorsvonaton föbe lőtte magát, kevesek által ismert, de eme kevesek által különösen nagyra tartott egyéniség volt. Nem mintha a külső elismerés teljesen távol maradt volna tőle: kevés számú barátjai közt több elsőrangú irodalmi szereplő volt. Gyulai Pál sokat tartott kivált esztetikai képzettségéről, ezt méltányolták benne a Kisfaludy-társaság tagjai is, a kik már régebben maguk közé választották. De Péterfy a társaság ülésein is csak ritkán jelent meg. A társaság összejöveteleknek meg ezt az alakját is lehetőleg kerülte. E visszahúzó természeté miatt neve csak ritkán forgott a nyilvánosság előtt. Rendszeresen magányába vonult, és dolgozott fáradhatatlanul, sőt telhetetlenül; mintha a munkában kereste volna a boldogságot, de a nélkül, hogy meg is találta volna. Hanem megtalálta a magával való meg hasonlást, mely végre gyilkos fegyvert adott kezébe.

Az irodalomban azonban elég nevezetes nyomokat hagyott maga után, hogy elhunytá alkalmából körülményesebben is megemlékezzünk róla. Életének főbb adatai a következők:

Péterfy Jenő 1850 július 8-án Budapesten született. Itt végezte tanulmányait a középiskolában és az egyetemen. 1872-ben tanári oklevelet nyert, melylyel a belvárosi főreáliskolában szerzett magának állást, honnét később a VIII. kerületi, zerge-utcai főreáliskolához került. A magyar és német nyelvet s az ezekhez tartozó irodalmakat tanította. Bár ideges természeténél fogva nem igen volt alkalmas a tanítással járó fogva s a gyakran kicsinyes gondok elviseelésére, mégis lelkiismeretesen teljesítette kötelességét, s tanításába is bevitte azt a hevet, mely személyét és írói működését oly megnyerővé tette. Tanítványai tisztelték benne az igazi tanítót, a ki nem csak a megszabott tanterv hivatalos végrehajtója volt, hanem szemé-

lyében és életfelfogásában is példáját adta a tudományval való foglalkozás nemesítő hatásának.

Irodalmi működését a napi sajtóban kezdte meg. Az «Egyetértés»-nek volt 1880-ig, három éven át színi bírálója. Mint ilyen, feltűnően tömör, tartalmas, mely filozofiai gondolkodásra valló ítéltelevél tünt fel. De már ekkor jelentkezett életének átka, az idegesség. Az éjjeli munka közepette gyakran elejtette a tollat s nem tudott tovább dolgozni. Fejéhez kapott, mintha ott benn valami zavar támadt volna. Fialat korában ilyenkor akaratereje még győzedelmeskedni tudott s dolgozott tovább. Néhány év múlva abbahagyta a hirlapírást; de nem a munkát. Mind tömörebb, több és kimerítőbb gondolkozást kívánó művekbe fogott, melyek diszt szerettek ugyan nevének, de a miattuk való szellemi megerőltetés aláasta egészségét. A nyolcezeres években jelentek meg a «Budapesti Szemlé»-ben tartalmas és tartós értékű tanulmányai. A magyar irodalom legkiválóbb regényírói: b. Eötvös József, b. Kemény Zsigmond, Jókai Mór,

aztán Bajza József, meg néhány külföldi nagyság: Danté, Ibsen, Taine voltak tanulmányainak tárgyai. Ennek a műfajnak, az *essay*-nek legjobb magyar példányai közé tartoznak ezek az értekezések. Különösen szép a báró Kemény Zsigmondról szóló tanulmánya, mely a magyar irodalom eme nagy műveltségű elméjének méltó elemzése. A külföldieket pedig azzal az önállósággal és egyéni szempontokból itéli meg Péterfy, a mi idegen írókról szóló magyar ismertetésekben annyira ritka. Ezek a tanulmányok szerették meg számára még meg lehetőséget fiatal korában a Kisfaludy-Társaság tagságát. 1887-ben érte ez a kitüntetés, melyet ő úgy fogadott és viselt, mint a ki még a legnemesebb czím elnyerését sem tekintti értékgyarapodásnak, tudván, hogy a lelki kiválóság független az elismeréstől. Az ő irodalmi munkássága nem az a könnyen támadó, könnyen ható és könnyen múltó kérés-életű termelés volt, mely alkotójának vidám egészségben késő aggkört enged megérni. Az ő, mennyiségre nézve kicsiny, de minőség tekintetében elsőrangú esztetikai munkássága olyan, mint a régi ötvös művészet néhány remeke, melyeknek kifárasztásával és csiszolásával mesterük egész életét eltöltötte. S csak a műértő ítélheti meg aztán, mennyi munkát emésztett föl ez a néhány darab.

Péterfy művei sorának kiegészítéséül megemlítjük még, hogy lefordította *Taine*-től «A XIX. század francia filozofusait» s kiadott egy Plató válogatott műveit tartalmazó kötetet. Legutóbb meg három kiváló tanulmányt írt a Budapesti Szemlébe a három görög tragikusról.

A lelkiismeretes és lényegét kereső, gondolkodó munkásság húsz év alatt idegenszerű rokkantá tette. Péterfy halála farszította az aggyelejét. Utóbbi időben már annyira ideges volt, hogy sehol sem lett nyugtot. De hogy más ezt észre ne vehesse, különben is zárkózott életét még zárkózottabbá tette úgy, hogy mivel utóbbi években már családja is elhalt mellőle, egészen remetévé lett. Magyar ritkán ha találkoztunk vele egyik vagy másik ismerőse, csak épen említette az idegességét, de komolyabb belső meg hasonlást sejtető nyilatkozatot nem lehetett tőle hallani. Ezért minden ismerőset milyen megrendítette öngyilkosságának hétfői híre. Úgy látszik, a délszaki táj, a tengerpart varázsa, mely minden szép lelkű embert ellenállhatatlanul vonz, őt is, a szenvedélyes Itália-

járót még egyszer lecsalta magához. De visszaterni már nem volt ereje. Megvált az élettől, mielőtt haza érkezett volna.

Értekes és érdekes ember dőlt ki vele. Élete deledőjén állott még csak. Szellemi öröksége azonban így is méltóvá teszi, hogy emléket megőrizzük.

A MAGYAR HAJÓZÁS MÚLTJA.

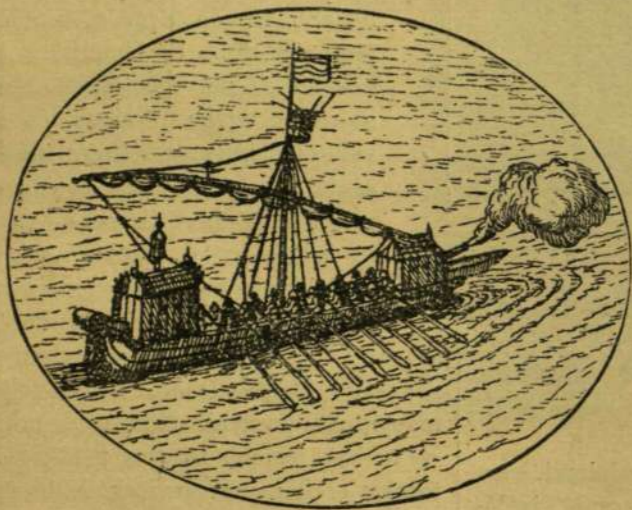
A magyar hajózás történetéről, fejlődéséről, igen érdekes adatokat találunk a *Gonda Béla* most megjelent «A magyar hajózás» című jeles könyvében.

dunai hajórajta volt, mely Magyarországon át egész a Fekete-tengerre, a mostani török birodalomba és Kis-Ázsia partvidékére szállította Nyugat iparüzkeit.

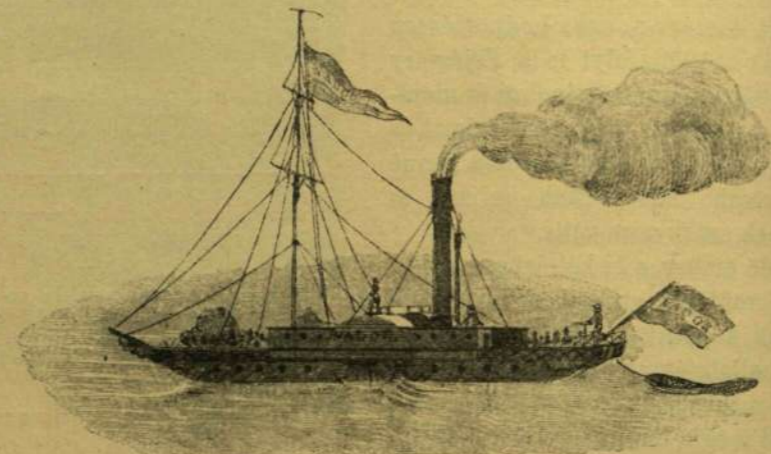
Később azonban a török előnyomulása teljesen bizonytalanná tette a dunai forgalmat, habár nem szüntette is meg teljesen; a Duna és Száva, de egész Szolnokig a Tisza is a török hadi gályák és csajkák uralma alá került, melyek mintájára a magyarok is építettek hadi gályákat s a Duna, Száva és Tisza menti várak gyakran voltak tanui ezen hadihajók pusztító túsáinak.

A török uralom hanyatlása s az ország gazdasági fejlődése maga után vonta a hazai kereskedelem s ezzel a hajózási forgalom nagyobb

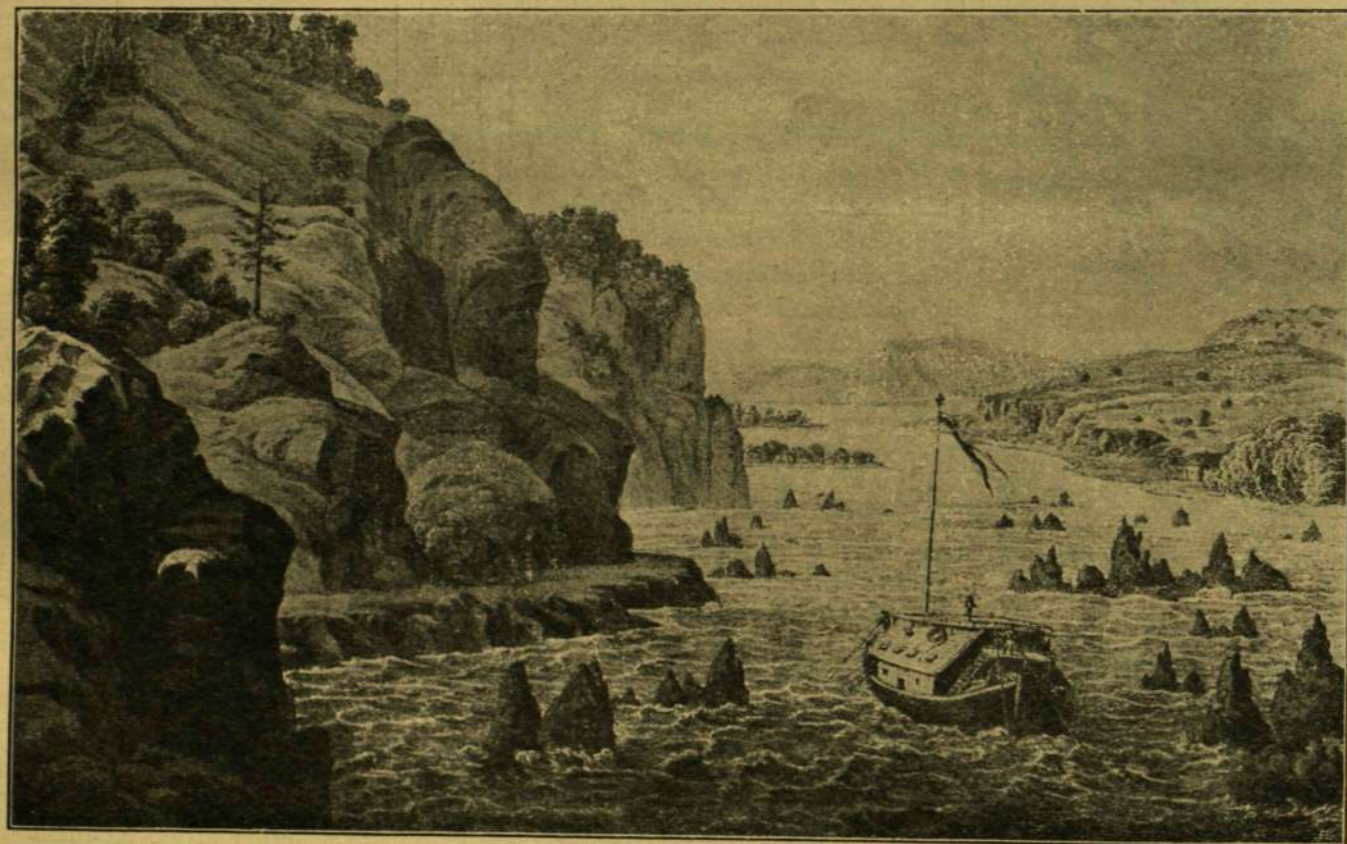
tása ráterelte az érdeklődést oly mesterséges eszközök és készülékek szerkesztésére, melyek a sok vesződéssel járó lövontatást mellőzhetővé tették. Erre törekedett gróf Batthyány Tivadar is, a ki 1790-ben husz évre szabadságot nyert saját találmányú hajójára, mely a víz ellenében is jár. 1797 szeptember 17-ikén Bécs mellett a Dunán kísérletet is tett ezen saját szerkezetű hajóival, melyeket «Bucintoro»-nak nevezett s egykorú tudósítások szerint ezek a kísérletek fényesen sikerültek. A hajó különböző nagyságban készült, de sem szerkezetéről, sem későbbi sorsáról nincsenek adataink s az az egykorú kép, mely róla fennmaradt, csakis külső alakjáról nyújt némi tájékoztatást.

DUNAI TÖRÖK HADIGÁLYA A XV. SZÁZADBÓL.

A «NÁDOR» GÖZHAJÓ.

HAJÓK A VASKAPU-ZUHATAGBAN A SZÁZAD ELEJÉN.

Hajózásunk története visszanyúl Magyarországon állami életének legkezdetéig. S ha mindjárt kezdetben csupán a rév-átkelésre szorított is ez a hajózás, de az kétségtelen, hogy különösen a Dunán — melyen már a rómaiak élénk hadi és szállítási hajózást űztek — a hajózás már a legrégibb időben honos volt. Egy 1148-ból való okmány például, melyben a pesti rév a kerepesi révvél együtt említetik, már tanuságot tesz arról az élénk kereskedésről, melyet akkortájt a Dunán át s azon le- és fölfelé borral, sóval és élelmiszerekkel folytattak. A keresztes hadjáratok alkalmával is a hadak egy része a Dunán evezett le a Fekete-tengerre s úgy ment a Szentföldre.

Különben a Dunán már a XII. században az átviteli hajózás is figyelemre méltó volt. Regensburg városának ugyanis már ekkor hatalmas

térfigyelését is. S a XVII. század vége felé már az átviteli kereskedelemnek is jelentékeny tényezőjévé kezd válni a Duna folyam. 1671-ben egy társaság alakult, mely német gyártmányokat és magyar terményeket szállított a Dunán keletre. Ebben az időben a Tiszán is megindult a hajózás alólól egész Szegedig.

A XVIII-ik század közepe táján a Balaton taván is megindult a rendszeres hajózás. A keszthelyi uradalmak tulajdonosa, Festetics gróf ugyanis 1760-ban hollandi hajóépítővel nagy vitorlás hajót építtet, melyen 12 megakott székér elfért s a melyet különösen sószállításra használtak. Ez a hajó egészen a tengeri vitorlás hajók mintájára épült s még ágyúkkal is fel volt szerelve, úgy elől a tatján, mint hátul a farán.

A folyamokon járó hajók nehézkes vonta-

II. József nagyszabású terve, melylyel a dunai hajózást szerves kapcsolatba akarta hozni a fekete-tengeri hajózással s ez által Magyarországot, illetve az osztrák birodalom és az alduai és fekete-tengeri kikötőkkel rendszeres kereskedelmi összeköttetést kívánt létrehozni, — nem sikerült ugyan: a török uralom nyomása alól felszabadult ország gazdasági föllendülése azonban úgyszólván önkénytelenül maga után vonta a tömeges szállításra egyedül alkalmas hajózás fejlődését. Nemesak a Duna, de a Tisza, Maros és Száva folyók mind jobban benépesültek a már egész 5—6 ezer mázsa szállítóképességgel bíró fahajók egész rajával; Szeged, Sziszek, Károlyváros, Pest, Győr, Komárom fontos hajózási központokká váltak. 1794 szeptember havában megalakult a kir. magyar szabadalmazott hajó-

zási társaság, mely aztán igen sokat tett a hajózási forgalom előmozdítására.

A hajózás fejlődésével természetesen együtt járt a hajóépítő-iparnak mind nagyobb arányú kifejlődése is. A hajók már a XVI-ik században nagyobbak voltak, de még sem oly nehézkes és cselítenek, mint a mult korbeliek; sőt a tengeri hajókhöz hasonlókat is építettek a Dunára, melyek evezőkkel és vitorlákkal, sőt nagyobb ágyúkkal is el voltak látva.

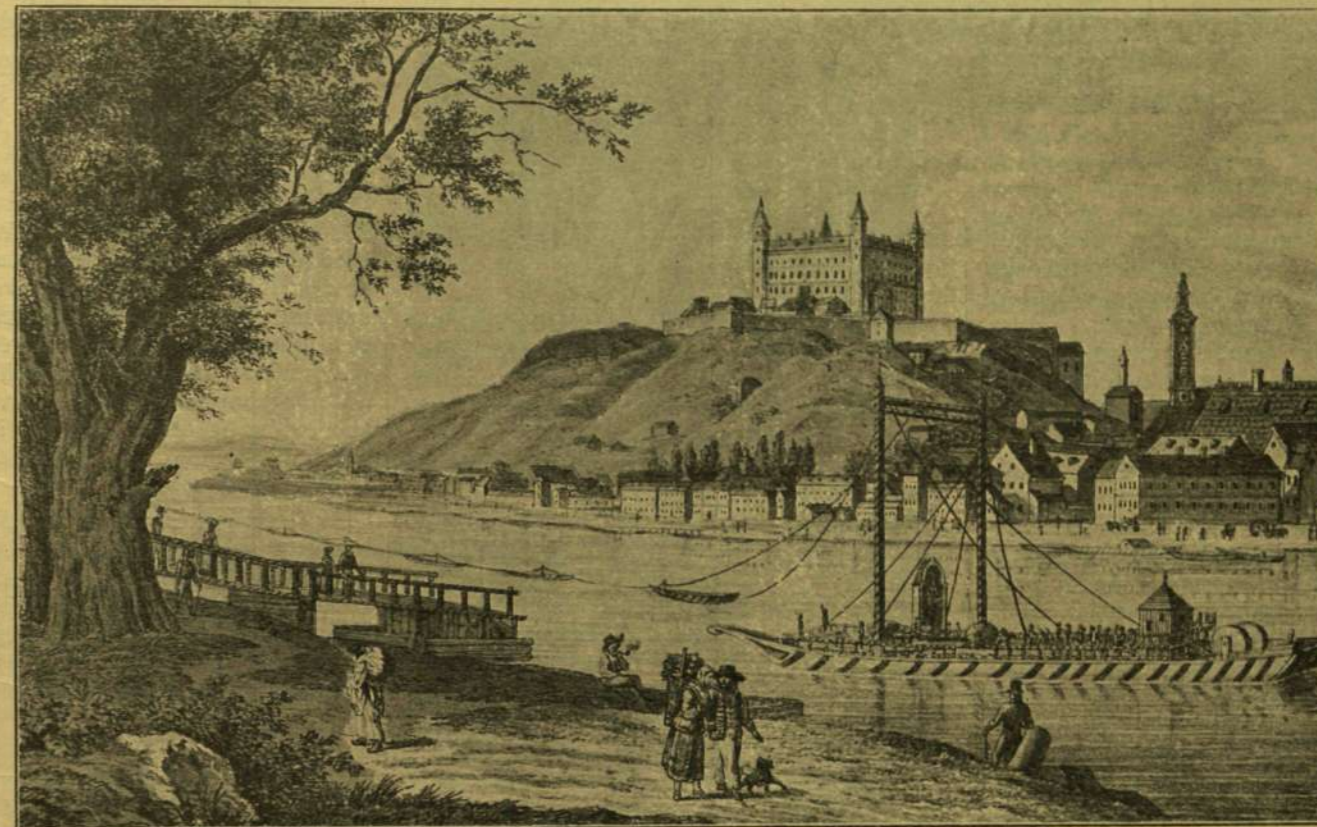
Lefelé még csak leúszott a hajó, ámbar így is sok bajjal járt a hajó vezetése, kivált a Duna és Száva felsőbb, kanyargós, zátonyos szakaszain, az azokban rohanó vízfolyás mellett.

A fölfelé vontatás azonban már sokkal nagyobb nehézségekkel járt.

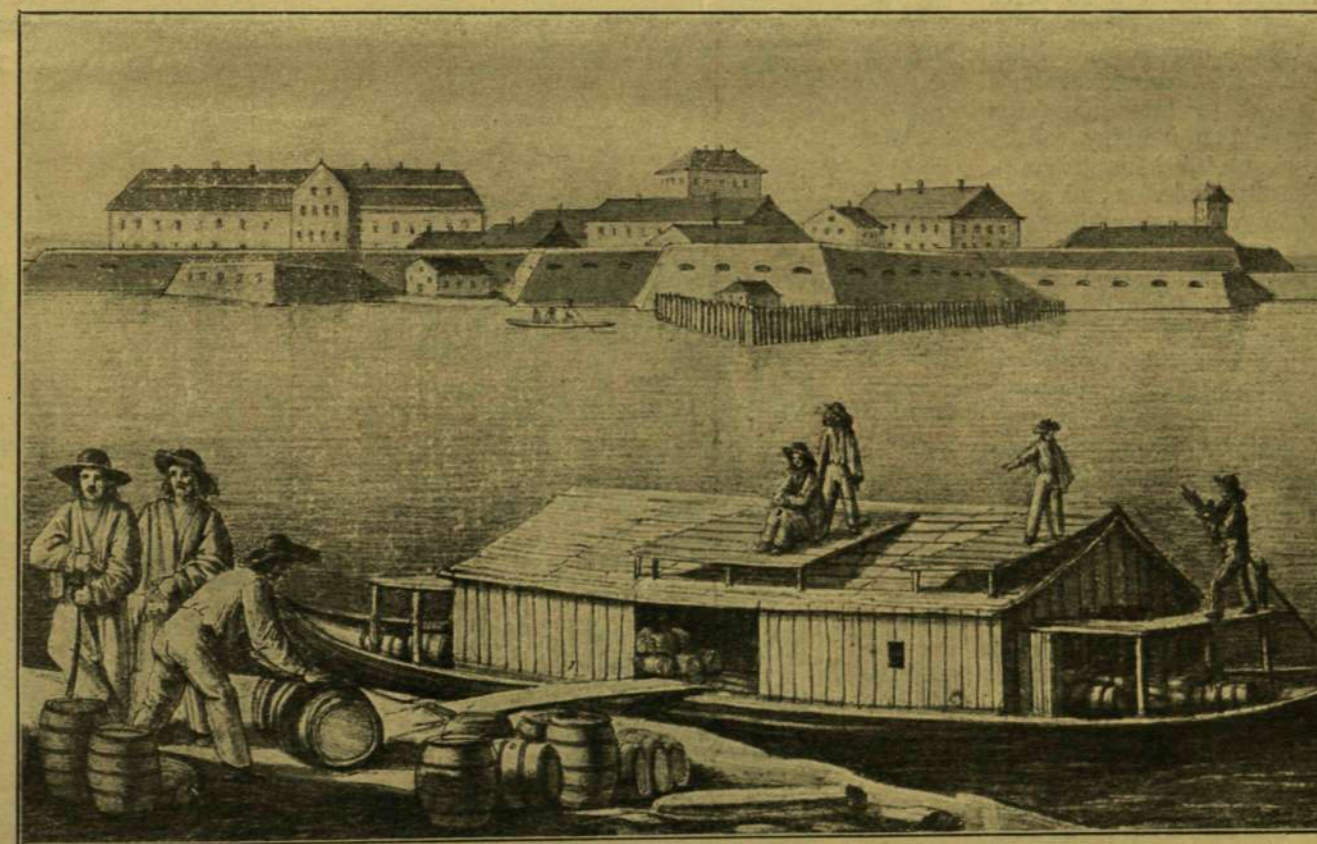
A nagy hajók vezetése még lefelé is igen nehézkes és kényelmetlen volt. Kellett hozzá elől hátul két-két hosszú kormányrud, aztán az evezőknek is segíteniök kellett, a mi sok hajós-

ne akadon. Pesttől Bécsig az utazás eltartott 20, sőt néha 25 napig is.

Azok a kísérletezések azonban, melyeket még 1783-ban Lyonnál a Saon folyón egy gőzgép által hajtott dereglyével tettek, majd az 1807-ben Fulton által épített tengeri gőzhajóval elért kedvező eredmények a folyami hajózásban is messzeható nagy átalakulásnak nyitottak teret. Ezek a kísérletezések Magyarországon is köve-
tesre találtak.

A POZSONYI REPÜLŐ-HID A SZÁZAD ELEJÉN.

RAKODÓ HAJÓK KOMÁROMNÁL A SZÁZAD ELEJÉN.

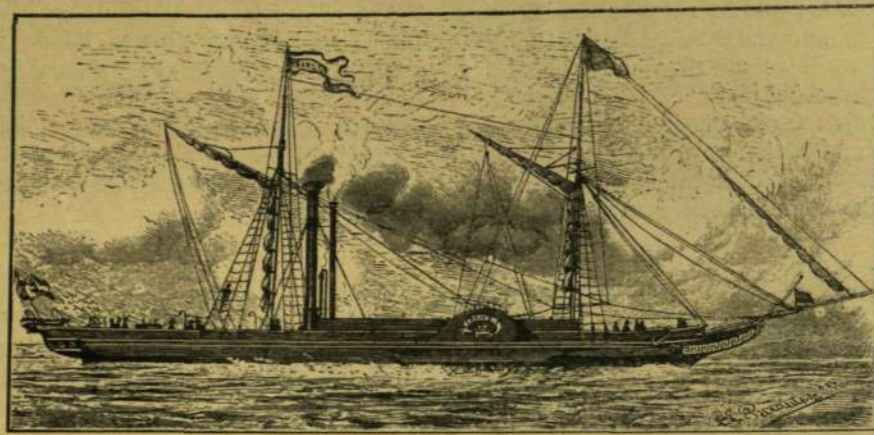
Különösen Komárom, Sziszek és Szeged voltak azok a helyek, a hol a hajóépítő-ipar mintegy összpontosult. Szegeden már a mult század végén készítettek egész 4200 mázsa bíró fahajókat és egész 8200 mázsa bíró fedett tölgyfahajókat, mely utóbbiak 15—16 ezer forintba kerültek. Csongrádon, Szolnokon és Bécsein szintén készültek kisebb-nagyobb fahajók.

A hajózás — az akkori kezdetleges eszközökkel — ugyancsak sok bajjal és vesződéssel járt s e mellett sok időbe és nagy költségbe került, sőt nem ritkán komoly veszedelemmel is járt.

legényt tett szükségessé. Egy pár kisebb (2—3 ezer mázsa szállítóképességgel) fahajó belekerült a század elején 5—6 ezer frtba, nagyobb (5000—6000 mázsa szállítóképességgel) 15—16 ezer frtba is. A fölfelé vontatás szerfelett lassú és költséges volt. Egy pár közepes nagyságú kapcsolt hajó felvontatásához kellett kilencez hajós, két főfuvaros, 38 hajtó és 38 ló. A főfuvaros lóháton ment elől a parton s hosszú rúddal vizsgálta az útat, így jelölve meg, merre hajtásák a vontató lovakat, a hajtók pedig gondoskodtak nemesak a lovakról, de arról is, hogy a vontató kötél fel-

Bernhard Antal pécsi polgár s később az északi kincstári vámos hid felügyelője ugyanis az 1816—17. évben Bécsben saját tervei szerint építtetett egy gőzhajót, melylyel 1817. márczius 21-én próbamenetet is tartott; majd a következő év nyarán — miután a hajó biztonságát szakértők megvizsgálták — több nyilvános kísérletet tettek vele.

Bernhardéval csaknem egyidőben Bécsben egy más gőzhajó is készült *St. Leon* nevű francia és társasága költségén. Ez a hajó, mely «Duna» nevet viselt, 1818-ban készült el s

A «FRANZ I.» GŐZHAJÓ.

Bécsből nagy szélben három óra alatt lejtött Pozsonyba, hol próbameneteket tartottak vele. A St. Leon által alapított társaság a bécsi kormánytól hajózási engedélyt is kapott.

Ez a vállalkozás azonban, épügy, mint a Bernhardé, csak igen rövid életű volt s mindkettőjük érdeme inkább csak az úttörés nehéz és hálátlan munkájában rejlik.

Jóval több szerencsével s immár maradandó sikerrel léptek a gőzhajózási vállalkozás terére Andrews James és Prichard József angol hajóépítők, a kik saját szerkezetű gőzhajókkal a Dunán való korlátlan hajózásra 1828. április 11-én kizárólagos szabadalmat nyertek.

Hogy ezen szabadalmukat értékesíthessék és kitűzött céljukat is elérhessék, dunai gőzhajózási részvénytársaságot alapítottak.

A részvénytársaság szervezésére vonatkozó előmunkálatok gyorsan befejeztettek, időközben a hajó is elkészült, ezen első gőzöst az uralkodó tiszteletére «Franz I.» névre keresztelték, s már 1830. szeptember 17-én meg lehetett vele tartani a Dunán az első próbamenetet.

A «Franz I.» nevű első gőzhajó a Bécs—Pest közötti utat lefelé menetben 14 óra és 15 perc alatt, míg fölfelé menetben 48 óra 20 perc alatt tette meg.

Rendes hajózási üzemre azonban nem lehetett mindjárt gondolni. Nem voltak alkalmas rakodó és szénállomások és mindezek felett megbízható kormányosokban is hiány volt és így az 1830-ik évnek utolsó hónapjaiban a Győr—Vác—Pest közötti utakat is csak abból a célból tették meg, hogy a magyar közönséggel is megismertessék az új közlekedő eszközt és annak használható voltát.

A rendszeres hajójáratok 1831. február 1-én vették kezdetüket.

A következő évben már egy 30 és egy 50 lóerejű gőzhajó építését határozta el a társaság.

Ezen a gyűlésen hangzott el először az az elv is, hogy «Bécs és a tenger között közvetlen szabad hajózási út létesíttessék».

S ennek az elvnek teljes egészében való megvalósításában, valamint egyáltalában e nagyszabású vállalat létesítésében a vezérszerep a már akkor az ország kulturális és gazdasági föllendítésére irányuló mozgalom élén álló lelkes főúrnak, gróf Széchenyi Istvánnak jutott.

Gróf Széchenyi a dunai hajózás nagy jövőjét, az ország gazdasági termelésére és kereskedelmi forgalmára gyakorlandó kedvező hatását lángelméjének erejével már akkor belátta, a mikor mások bizonyos lenéző kétkedéssel, baljóslatú gúnynyal fogadták az ő nagyratörő eszméit. Az ő kezdeményezésére a társaság már 1832-ben kezdett foglalkozni azzal az eszmével, hogy a közel jövőben az egész Dunán saját kezelsze alatt folytassa a hajózást, sőt kiterjesse azt a Tiszára is.

A társaság életében igen fontos fordulat állott be már 1835-ben, a mikor összes hajóit és a hajózási üzletét saját kezelsze alá vette. Gróf Széchenyi István javaslatára Budapest közelében (Ó-Budán) telelő kikötőt rendezett be és egyúttal az ó-budai szigetet hajógyári telepnek szerezte meg.

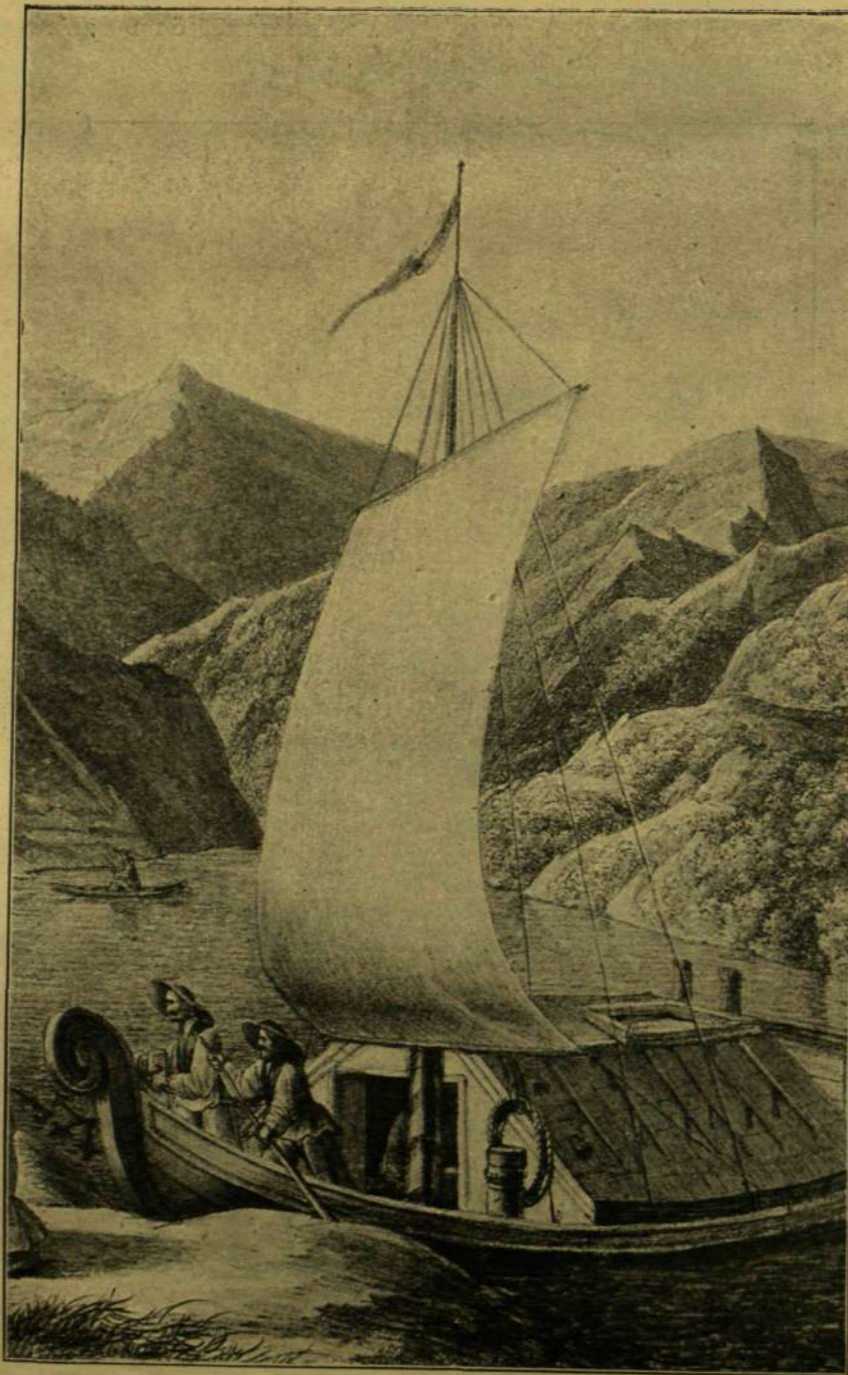
A hajózási forgalom ettől kezdve évről-évre fokozatosan emelkedett s a társaság igyekezett hajói számát ehhez mérten szaporítani.

A tengeri hajózást azonban a keletkezett

nagy verseny és egyéb kedvezőtlen körülmények miatt 1845-ben kénytelen volt abbahagyni.

Az 1867. évi kiegyezéssel visszaállítottván Magyarországon az alkotmányos kormányzat, az önállóságát visszanyert nemzeti tevékenység minden ágában oly erőteljes fejlődés állott be, mely természetesen a hajózási forgalomra is emel hatással volt.

Ez a nagy lendület egymás után hozta létre az újabb, bár egészen kis keretű gőzhajózási vállalatokat. 1868-ban engedélyeztetett a Luczenbacher Pál-féle hajózási vállalat; még ugyanazon évben kapott hajózási engedélyt az Országos gőzhajózási társaság, majd 1869-ben a Magyar Lloyd gőzhajózási részvénytársaság.

HAJÓ A DUNÁN, ÚJ-PALÁNKA TÁJÁN A SZÁZAD ELEJÉN.

Ezek a kisebb vállalatok élénk versenyre keltek a Dunagőzhajózási társasággal, de mivel egymást is nyomták, boldogulni nem igen bírtak; minél fogva 1871-ben az Első magyar, a Magyar Lloyd, a Pesti teher szállító és az Országos gőzhajózási társaságok egyesültek s ezekből alakult az 1871. április 8-án adott hajózási engedéllyel az Egyesült magyar gőzhajózási társulat. A mind erősebb versenyben s a hatalmasabbá váló Dunagőzhajózási társaság nyomása alatt azonban ez a vállalat csakhamar összeomlott s 1874-ben összes hajókészletét átvette a Dunagőzhajózási társaság, melynek hajórajza ezzel 205 gőzösré (17,890 lóerővel) és 729 uszállyra emelkedett.

A magyar kormány azonban kötelességének tartotta az ország érdekében gondoskodni oly hajózási vállalat létesítéséről és fentartásáról is, melynek nemcsak székhelye és üzletköriének gőzpontja legyen az ország székes fővárosában, de a mely egyszersmind egész üzletvilágában teljesen azonosítsa magát az ország gazdasági érdekeivel és forgalmi igényeivel s a magyar kir. államvasutakkal karöltve és mintegy szerves kapcsolatban szolgálja azon országos érdekeket, a melyek kielégítésére a törvényhozás helyeslésével megállapított és követett forgalmi politika irányozva van s a mely már eddig is a gazdasági viszonyoknak minden irányban való föllendítésére és élénkítésére hatott.

Az 1894. XXXVI. törvénycikkkel beczikkelyezett szerződés alapján megalakult a «Magyar folyam- és tengerhajózási részvénytársaság», 10 millió forint tényleg befizetett tőkével. A társaság székhelye Budapest s ügykezelési nyelve a magyar. A társaság vezetése tekintetében biztosítva van a legmesszebb menő állami fen-

hatósági jog. Nevezetesen a társaság elnöke, alelnökei, ügyvezető igazgatói, sőt az igazgatósági tagok is a kereskedelemügyi miniszter által erősítendő meg, az igazgatóságba a pénzügyi és kereskedelemügyi miniszterek egy-egy tagot neveznek ki, ezenkívül a társaság egész működését a kereskedelemügyi miniszter által kiküldött miniszteri biztos ellenőrzi.

E vállalat létesítése által az a forgalmi politika, mely a vasutakat ezen érdekek céljait szolgálataiban az ország gazdasági fejlődésének jelentékeny tényezőivé tette, a hajózási forgalomban is teljes mértékben érvényesíthetővé vált.

TÖPRENGÉS.

Kétségek árja háborog agyamban,
Világok sorsán vívódok magammal;
S ki meg nem értem véges földi létem:
A végtelenben járok gondolattal.
Mindig csak ez, hogy «küzdj és bízza bízzál!»
Miért? kibem? Benned tán, fényes ég?
Hol pusztuló s most született világok
Csalóka fényű, millió napja ég...?
Hol nincs határa térnek és időnek,
Kezdet s a vég határa összefoly,
S örök titok nagy tengerébe vész el
Könyhullatás, kétség s szelid mosoly?
Vagy benned bízzak, szűkhatáru élet,
Mely labdaként dobálsz örvényiden
S a míg körömlen léti harc üvöltöz,
Eszményi célt nem látok semmiben?
Hol az erény keresztben vérzik el,
A míg selyempárnán henyl a bűn
S gúnyos kacaj zsi bong fülébe annak,
Ki ég felé tekint, kitarva, hűn?
A hol örök felejtés árnya rejti
Annak nevé, ki lelke fényivel
Bűvös sugárt vet százados homályba
S egy emberöltőn új csodát művel.
Vagy benned bízzak, enyhádó halálom,
Fáradt pilláimat ki befogod?
S kétségbe sés vad örvényébe szálló,
Szárnyaszegett lelkem feloldozod?
Ki önmagadban is örök talány vagy,
Új kételyek zárát pattantva fel,
S kérdéseimre, hogy hová vezetsz el,
Se föld, se ég, sem lelkünk nem felel?!

Halvány sugárt lövel hitem világa;
Az ész ködön az is homályba vész...!
Szegény halandó elborongva bámul,
Sovár szeme mig semmisségbe néz.

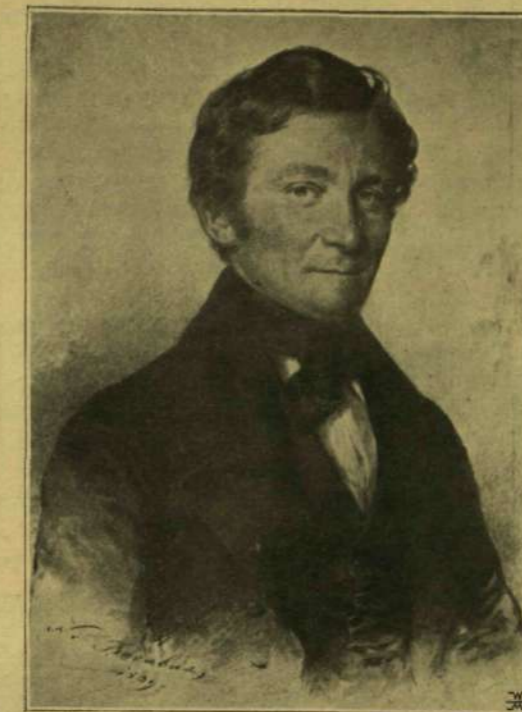
Szalay Károly.

PRIESSNITZ VINCZE.

1799—1851.

Száz évvel ezelőtt, 1799 október 4-én született egy szegény sziléziai parasztnak: Priessnitznek hatodik gyermeke, Vincze, Freywaldauban. Eleinte, kora ifjúságában pásztorokdással foglalkozott, de maga szorgalmából megtanult írni és olvasni, a mellett jeles megfigyelő tehetségével tanulmányozta a szemébe ötlő természeti jelenségeket. Ilyen megfigyelésnek köszönheti a vizgyógyászat is megalapítását.

Egyszer, a mint nyáját őrizte, nagy meglepetéssel vette észre, hogy törtetett elő egy szarvas a hegyek közül egyenesen a hegyi patak felé tartva, hogy sebét kiáztassa. S ez napoként ismétlődött addig, míg a szarvas teljesen meg nem gyógyult. Ez a látvány oly mélyen vésődött az alig 15 éves Priessnitz Vincze emlékébe, hogy a szarvas példáját ő maga is követte. Midőn ugyanis egy alkalommal szekéren ülve, lova megbokrosodott, ő meg a kerek alá kerülve kezét összezúzta, sebes újait a szarvas módjára hideg vízzel gyógyította. Ugyanígy cselekedett, midőn újabb szerencsétlenség érte. Bordáit törte és belső sérüléseket szenvedett; ekkor is vízzel segítette magát. S meggyógyulásának híre annyira elterjedt, hogy kezdetben a falubeliek, később messze vidékről az idegenek is özőnével sereglettek hozzá, hogy bajukból gyógyítsa ki őket. Így érlelődött meg benne lassanként a vízzel való gyógyítás rendszere, min-

Barabás Miklós 1839-iki vizfestménye után.
PRIESSNITZ VINCZE.

A magyar fürdővendégek által állított emlékmű Gräfenbergben.

ködése valóságos áldás a szenvedő emberiségre nézve.

Ez fordulópont volt Priessnitz életében, valamint Gräfenberg történetében is, a hová a világ minden tájékáról csak úgy özönlenek a betegek, a kiket pedig betegségük ágyhoz szegezett, vagy a hosszadalmas utazástól riadtak vissza, azok levélben fordultak hozzá tanácsért. Így a többek között 1850 április 2-áról kelt levelében báró Wesselényi Miklós, ki többször hosszabb ideig volt Gräfenbergben, egész sereg kérdéssel fordul hozzá, hogy mit tegyen beteg feleségével és lányával, valamint miféle óvószabályokat alkalmazzon a többi gyermekeinek egészsége érdekében. Minderre hosszabb levélben válaszolt Priessnitz, részletesen megírva a tennivalókat, fő tekintettel a fürdőkre és a róla elnevezett borogatásokra.

Priessnitz 1851 november 28-án halt meg. Javában virágzó intézetét hűségese orvostanítványa, dr. Schindler vette át, s ő mellette képezte ki magát a mai vizgyógyászatnak két nagy mestere: Winternitz bécsi és Hirb boroszlói egyetemi tanár.

Priessnitz családjára nagy névén kívül tekintélyes vagyon is hagyott. Leányai közül magyar asszonyok is lettek. E családi összeköttetés művészileg is meg van örökítve, a mennyiben Priessnitz családi képén ott láthatók (még pedig diszmagyarban) Dessewffy Pál és Berta, Ujházy Albert, József, Teréz és Zsófia is.

Priessnitz születésének századik évfordulóját nagy ünnepségekkel ülték meg Gräfenbergben a világ minden részéről oda sereglett vendégek, a kik között nem egy friss egészségtől duzzadó aggastyánt lehetett látni, a kiket még maga Priessnitz gyógyított. Az ünnepélynek két nevezetesebb mozzanata volt: az egyik a hegyi kápolnában tartott gyászünnepély, melynek kriptájában Priessnitz és felesége tetemei nyugosznak; a másik különösen minket érdeklő, midőn a magyar vendégek, kisérvé a külföldiek seregétől, mely áhitattal elérzékenyülten álltak körül azt az emléksobrot, mely egy talapzaton álló oroszánt ábrázol, oldalán a következő magyar sorokkal:

«A vaddal köz italt meg kezdé vetni az ember
S gögje fejében kór, agg leve és nyavalyás.
Priessnitz visszaad a viznek régi hatalmát
S ősi erőben kél újra az emberi faj.»

«Priessnitznek, az emberiség jótévőjének
érdemeit hálásan méltató magyarok üdvöz-
lik Gräfenberg életjítő forrásainál a ké-
sőbb évek fiait hazájokból.
MDCCCXXXIX. és XL. évben.»

Dr. Palócz Ignác.

ALVÁS AZ ÉHSÉG ELLEN.

Európa egy országában sem oly gyakori a nagyobb területekre kiterjedő éhínség, mint Oroszországban, a hol alig van olyan esztendő, hogy az egyik vagy a másik vidéken inség ne volna. S egy hírneves angol tudós, ki az emberiség táplálkozási viszonyait tette tanulmány tárgyává, — azt állítja, hogy az orosz birodalom egyes vidékein az éhínség állandó.

S most legújabbban megerősítik ezt az állítást a pszikovi orosz kormányzó statisztikai hivatalának kiadványai, a melyben egyebek közt meglepő példáját találjuk annak, mily találékonyságot tud az orosz parasztság kifejtetni, hogy a legkedvezetlenebb viszonyok közt is megélhessen.

Azokban a kerületekben, a hol leggyakrabban van ros aratás s ennek következtében inség, a szegény nép úgy segítette magát, hogy egy más helyütt teljesen ismeretlen módszert talált ki az éhség elviselésére.

Ez a lejka. A szó annyit jelent, mint: fekvés. A módszer pedig abban áll, hogy ha aratás után meggyözödték róla, hogy a termés-készletük nem elegendő, nem tart el jövő nyárig, a családapa elrendeli a házban a lejkit. A család összes tagjai lefeküsznek a kemence köré s onnan négy öt hónapig nem kelnek föl egyébert, mint hogy épen ki ne hagyják aludni a kemence tüzeit, vagy hogy néha-néha egy kis darab, vizbe mártott kenyert egyenek.

Az orosz parasztság tehát észrevette, hogy ha a lehető legesekegyebb mennyiségű táplálékból meg akar élni, akkor lehető legkevesebbre kell szorítani testének mozgását, mindennemű

káját, hogy a táplálék mind megmaradjon élete fentartására és semmi se fordítottassék belőle a munka végzéséhez szükséges erő szolgáltatására. Ezért marad mozdulatlanul fekvő egy helyben, nem végez se testi, se szellemi munkát. Teljes dermedtségben hever naphosszat a kemence mellett, ki ne ismerne rá ebben az állapotban, a telelésnek ebben a módjában a medvének és számos más állatnak szokására, melyek barlangokba, faodukba, vagy föld alatti lyukakba vonulnak télire, hogy téli álmukat aludják?

Hogy mikép jött rá az orosz parasztra erre a lejkára? vajjon az ösztöne vezette-e rá, vagy tudatosan utánozta az állatok eljárását, — azt természetesen nem tudni. De ez az egyetlen s eddig ismeretes példája az emberek téli álmának, a melyet rend szerint, több nemzedék során át üznek. E szerencsétlen emberek számára az éhség teljesen megszokott baj, a melyet elke-

szérő alakja már a barna banda, mint akár a budapesti kávéházaknak, vagy vidéki csapszéknek, csárdáknak.

Sőt hamisított cigány-bandák is szerepelnek már emitt-amott szép számmal. Nyugat-Európa, Amerika nagy városaiban sokszor találtak már magyar utazók olyan zenész csapatokat, a melyek magukat óriási plakátokon nagy fennem cigányának hirdetik, pedig hát egyetlen fűrészfűrészes sincs közöttük; legtöbbször jámbor cseh legények, a kik a népszerűvé lett «cigány» név alatt hívalkodnak.

Hogy pedig a cigány név a zene terén ilyen jóhangzásúvá lett, az nemcsak a cigányok rendkívüli zenei tehetségének, sajátos zenei stílusának köszönhető, hanem főképp annak, hogy a játék közben sem kottát nem használnak, sem pedig külön karmester nem kell nekik. Ez a külföldiek előtt rendkívül feltűnő s nagyon emeli a cigánybecsületet.

tenyerében, vagy mindjárt rákövetkezik a sor, mert ugyancsak megszéppéve nézi a bürgös veszedelmét. Az a csintalan, pöffökű fiú is biztosra veszi a rákövetkezendő mesteri intelmet, a melyik a primás háta mögé húzódott, de egyszerűsége vigyorgó képe elárulja, hogy nem igen fél tőle: elég módja volt már benne, hogy megszokja.

Csak a fiatal primás áll teljesen nyugodtan, önérzetes areczal. Tudja, hogy ő nem hibázott s tán maholnap már a mestert is túlszárnyalja. A putri gazdasszonya csendesen kötögeti kosarát s mellette üldögélő lányával együtt meglehetősen közönyösen nézi a megszokott jelenetet.

Ilyen módon apránként kitanulgatnak a rajkók; a java aztán majd elmegy Budapestre, Párisba, Londonba, Chicagóba, meg ki tudná, hova, a selejese pedig otthon marad a faluban, nyáron vályogot vet, tapaszt, télen meg a

CZIGÁNY ZENEISKOLA. — VALENTIN JÁNOS FESTMÉNYE.

rülni nem tudnak, a mely rendszeren, majdnem évenként visszatér és a melyen segítenek, a hogy tudnak.

Ha a tudósok erre a kérdésre fordítanak figyelmüket, érdekes élettani megfigyeléseket lehetne tenni ezeken az embereken. Meg lehetne például állapítani, hogy a téli álm állapotában az embernek is annyira lesz-e a hőmérséklete, mint az állatoknak, például a marmotának. Számos más, a táplálkozással egybefüggő kérdést is vizsgálat tárgyává lehetne tenni.

CZIGÁNY ZENEISKOLA.

Valentiny János festménye.

Czigány zenészeink, a kik még nem is olyan régen csak itthon húzták a hallgatót, vagy a talp alá valót, most már szinte világszerte ismeretesek. A merre csak a vasút, vagy gőzhajó elhatol, oda eljut a cigány is hegedűjével, cimbalomával, és London, Páris, Szent-Pétervár, New-York, Chicago s egyéb városok mulatóhelyeinek ép oly megszokott és nép-

No, de hát azért a cigány sem születik kész zenésznek. A rajkóknak is tanulni kell, míg annyira viszik, hogy világszerte körútra indulhatnak.

Egy-egy híresebb dádé egész kis zeneiskolát rendez be a putriájában, a hova aztán öt-hat nagyratörő mosdatlan purgyét összeszedve, a maga módja szerint folytatja a tanítást. Módszerére nem lehetne elmondani, hogy holmi pädagogiai színvonalon áll, hanem aztán annál sikeresebb. Nem kell neki se kotta, se hangvilla; legfőbb tanító eszköz saját kérges tenyere, a melynek tanítás közben gyakran akad dolga a növendékek füle körül.

Képünk is egy ilyen cigány-iskolát ábrázol. A festőművész, Valentiny János, épen azt a jelenetet tünteti elénk, a mint a tanító-mester kijött a türelméből s a bürgös fülén igazít egy kicsit, nyilván, hogy a maga jónak bizonyult módszerével a hallásán igazítson egy kicsit. A cimbalmos már elébb kikapta a magáét, mert még most is ugyancsak tapogatja a fülét. De szemmel látható, hogy a felfordított dézsán ülő brácsásnak is volt már része a mester

lakadalmakban, a csapszékekben értékesíti azt a zenészeti tudományát, a mely a jó mesternek oly sok kezemunkájába kerül.

EGYVELEG.

* A nap hosszúsága. Éjszaka felé a nap nyáron folyvást hosszabbodik, ezért a földgömbön a leg-hosszabb nap óráinak száma nagyon változó. New-Yorkban csak 15, Montrealban már 16 óra, Londonban és Brémában 16½, Hamburgban, Danzigban 17, Stockholmban 18½, Szentpétervárt és Tobolszokban 19 óra. Tornea finn városban a leghosszabb nap 22 óra, de karácsony tájban már csak két óra.

A sarkkövön túl Vardöben május 21-től július 22-ig folyvást nappal van, a Spitzbergákon pedig 3½ hónapon át sohasem megy le a nap az égboltozatról.

* A legutáltabb növény az állatok előtt a ricinus, nemcsak a háziállatok kerülnek, hanem a fergek és csigák is, sőt a vakondokot is el lehet üzni, ha egy pár ricinus bokrót ültetünk kertünkbe.

* Az európai uralkodó-családokban ma 71 eladó lány, de házasulandó fejedelmi férjfarj csak 41 van; így a legfelsőbb körökben is szaporodik a pártában maradó nők száma.

JÓKAI NÁPOLYRÓL.

Jókai Mór ifjú nevével visszaérkezett Olaszországi nászutazásából, a hol az örökké mosolygó, felhőtlen kék ég alatt, délszak fainak enyhében, az elmúlt évezredek nagy emlékeivel telt környezetben élte át a maga legújabb regényének, házasságának első heteit.

Bejárták a derűs Itália sok részét; Nápolyban le is fényképeztették magukat, mely kép-jegyzése mellett most Jókainak következő tréfás megjegyzése mellett van alkalmunk bemutatni:

«A nápolyi fényképész ugyancsak becsületes ember volt; engem húsz évvel fiatalabbá tett, nőmet tízzel öregbítette s így harmincz évvel közelebb hozott egymáshoz.»

Jókai olaszországi útjából írt leveleiből közöljük ez alkalommal azt a szép részletet, melyben a nápolyi kutyabarlangban s a Solfatarában tett látogatását írja le:

Tizenhárom évvel ezelőtt jártam Nápoly vidékén. Sokat nem láttam akkor, a mi nevezetesség. S volt olyan is, a mit most másképp látam, mint akkor, s most még nevezetesebb lett (mint a puzzuolei Solfatarára).

Nápoly utolsó házánál kocsisunk letér az országútról egy mély hegyi utba, a hol alig fér el egy szekér. Egy fordulónál két kis kutya vesz bennünket üldözőbe, egy sárga, meg egy fehér, kitartó csaholással. Ezek a rikancsok, a reklámkutyák. Nyomban ott terem a kutyák galléja, egy értelmes fiatal ember s megállítja a kocsinkat: jó helyen járunk, itt van a kutyabarlang. Bozót, gazos ösvény jobbra is, balra is; rozszant kunyhó sziklából faragott romoknak támaszkodva. Ezek a romok voltak a római patricziusok gőzfürdői, melyeknek falaiból a lyukakon át most is forró lég tödul elő s ez a lég éltető, tüdő-tágító, eszűgyógyító.

S néhány száz lépésnyire tőle már a sziklaoldal halálos gázt fújtat ki: ott van a kutyabarlang.

Alacsony faajtó van a szakadékos hegyoldalba róva, melynek kulcsát a kunyhóban lakó öreg asszony őrzí; három líráért felnyitják az ajtót.

Én (állatvédő hangulatomban) figyelmeztettem a vezetőt, hogy ezt a két kis kutyát jó lesz az ajtón kizárni.

— Nem kell őket féltetni, van azoknak eszük.

Még előre haladnak; hanem aztán a barlang pitvarában lévő kőpadra felugranak s onnan néznek a halállal kutyaszemet. Tudják, hogy idáig nem jöhet az fel.

Félelmes egy barlang! Egy lépcsőzetesen haránt alá hanyatló tornác, szabályszerűen egymás után következő bolthajtásokkal; a fenéke a kékes sötétségben vész el.

Ezt az alagutat maga a földalatti intenség készítette, emberkéz azon soha sem dolgozott. A kengáz megtölti azt a legelső lépcsőfalon. Egy mésszel rajzolt vonal jelöli a sziklafalon, hogy meddig szabad embernek behatolni, a míg az a vonal a vállát éri. Még egy lépés s az a halál. Két másodpercz alatt megszűnt az élet. Ide küldé Néró császár azokat az áldozatait, a kiknek gyors halállal kegyelmezett meg.

Vezetőnk kész fátylát vesz elő s azokat meggyújtja, egymásután belemártja a fehér vonal alatti levegőbe. Azonnal kialusznak. A kén fehér füstje azonban ott marad a szengáz tömege fölött s néhány perc múlva olyan képet mutat a barlang, mintha egy tejpatak ömlőne ki belőle, mely a lábainkig terjed: a kengáz úszik a szengáz fölött. A kutyát, mely az orrát a földön hordja, rögtön megöli az. De a vezető kis kutyái okosak: orrukat magasra tartva, futnak rajta keresztül.

Nekünk is van Erdélyben ilyen természet-alkotta esodánk, a torjai Bűdös-barlang. Arról is írtam én valaha, de az régen volt.

Nagyobb meglepetésre találtam a puzzuolei Solfataránál.

Nem völgy fenékén csucorodó halmocska az már, hanem kimagasló hegy, melynek hasadékaiból, lyukaiból kékes füst tödul elő, a kráterből pedig gomolyogva tör fel.

A vezetőnk fátylát gyujtanak s ezeknek a lángjával odacsapkodnak a kráterből és hasadékokból előtörő kékes lobogó nyara s ez nem oltja el a fátylát, hanem meggyulad tőle s ugy é, mint a gázcsövek lángja.

Lábunk alatt döng a föld, alig bírjuk el a forróságot.

Az egyik vezető kétöles rúdra erősített vas-lappal lenyúl a kráterbe s felhúzza belőle egy darab lávát. Az még tüzes. Közepét fényes ametiszt-jegecek takarják.

A vezetőnk aztán elvezetett a Solfatarára melletti völgybe. Az egész völgy olyan fehér, mint a hó s sima, egy fűszál nincs rajta; lábunk nyomai ott maradt a lág fehér lapon.

Négy év előtt egy új vulkán tört ki benne, mely lávával elöntötte az egészet, s a Solfatarára

pését megtöltötte még négygyel. Bemutatóul, egy nálunk ismeretlen, nagyon kevés belértékkel bíró francia szimfóniát választott, a melynek czímzerepe azonban lát teret ad neki az ő művészi egyénisége kidomborítására s a melyben a múlt hetén ismételt is fölépelt.

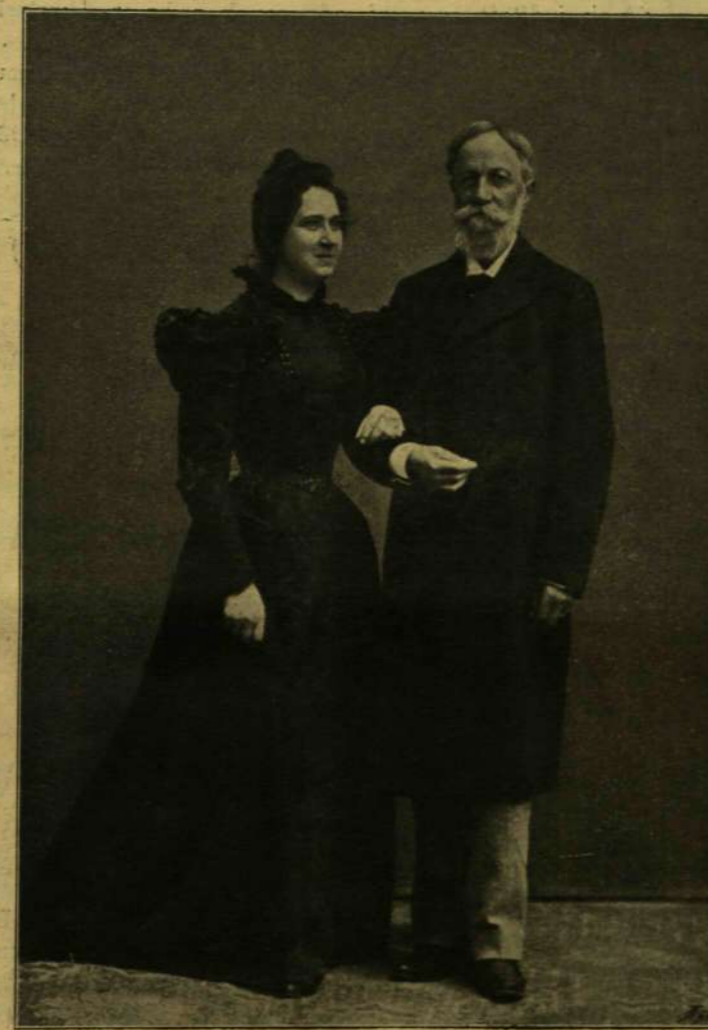
«Lebonnard papa» egy meggazdagodott óras, abba hagyta az üzletet s a tőkéből él. Egyszerű, jólelkű ember, tele szívemességgel, a ki a nagy vagyon mellett, időtöltésül, most is csak az óráival bibelődik, időtöltésül, nincs is hát a szalonjaiban elhelyezett óraművek ketyegését figyelgeti folyton, és pedig a felesége gyötrelmére, a ki ellentéte neki. Üres a lelke, nagyzolni szeret, férjének egykori mesterisége sérti hiúságát s előkelő emberhez akarja kényszeríteni a lányát, a ki egy derék orvosba szerelmes. Ebből harc lesz a férj és feleség közt. A jó szív és az türes lélek harcra; a melyben, unalomig elesépelet helyzetek nyomán győz az előbbi. Az asszony lenézi a leánya kéréjét és kapóra veszi azon körülmény véletlen kipatanását, hogy a kérő nem törvényes ivadék.

Ezt aztán nagy erkölcsi fölháborodással vágja az ura arczába, a kinek a leánya boldogsága fekszik a szíven. — Itt van a darab fordulópontja, a mi kitérésre készíti a lágy szívű Lebonnard papát is. Kiönti egész házaselete keserűségét és beszélni kezd. Ebből két dolog lesz nyilvánvaló. Az egyik, hogy az asszonynak egyáltalán nincs joga ezzel a fegyverrel küzdeni, mert hát az a fiú, a ki mint Lebonnard fia él második gyermeküként a családban: nem a Lebonnard fia; a másik meg az, hogy a felesége ballépése nem volt titok a férj előtt s hogy a ház becsülete és békéje szempontjából titokként őrizte azt még a felesége előtt is. Mindez az évekig elnyelt keserűség, most elemi erővel tör ki belőle s természetesen, hogy ezen a nyomon végezetül a leánya javára billen a mérleg.

Novelli a szív érzésének rendkívüli finom húrjait tudja érvényre juttatni ebben a szerepben. Itt csillog ki leginkább, hogy mi az, a mi az ő művészi egyéniségében legfőbbként lekötő. Az, a mi erős értelmi képességeivel együttesen természeti adománykép nőtt össze vele: a kedélyi melegség. Mintha csak örök derű lenne a szemében s mintha csak annak segédesszközül állna mosolyra a szája. Ha egy férfiarez jóságát sugárzó derűjére alkalmazható a bájos jelző, hát a Novelli areza bájt tükröz ebben a «Papa Lebonnard»-ban. A Halmi mosolyát juttatta eszembe. Szakasztott ilyen szeme is volt. Valami szívet-lelket üdítő melegséget árasztott szava, mozgása, mosolya a színpadon. Ilyenféle finom légkör uralkodott Novelli körül is «Lebonnard»-ban.

Engem azonban az ő műsorából kevésbé «Lebonnard» érdekelt, mint inkább az ő shakespearei szerepei. Én ilyen Lebonnard-féle alkotásban láttam öt három évvel ezelőtt Olaszországban. Bevallom egész őszintén, hogy mikor Udinében közvetlenül megérkezésem után a színház pénztáránál jegyet váltottam, fogalmam sem volt róla, hogy ott egy kitűnőség töltötte meg a házat. Aztán meg igazi olasz lézengő hangulattal is jutottam én abba az udinei színházba. A színpad nem érdekelt, mert hát nem vártam én ott szeptember elején színházi genialitást. Nem vártam én ott, igazat szólva, semmit. Velezete közelsége afféle vasúti állomással stílyszeti Udinet, a melynek csak a nevére emlékszik az utazó. Velem is többször elrobogott mellette a vonat, mignem egyszer közvetlen czállal vetett oda a véletlen s annak köszönöm a Novelli nevet.

Élénken emlékszem arra az előadásra, mert rá nézve egészen meglepetés számba esett. Tulajdonképpen ott láttam először kerek olasz színházi előadást. Itália színművészetének nálunk megfordult jelesei arra szoktattak bennünket, hogy figyelmen kívül hagyjuk a környezetet,

JÓKAI MÓR ÉS NEJE.

Nápolyi fénykép után.

lávája fehér, mint a hó. Ez a kráter aztán beomlott, összecuszkodott. De helyette négy hónappal ezelőtt nyílt meg egy új kráter a tér közepén. Olyan, mint egy kút, kettős kávéval. Ha a kürtőjébe lenézünk, látjuk a fenékén forni a fényes lávát, mely úgy bugyborékol, mintha forró víz bugyogna óriási katlanban.

A föld el itt alattunk! Halljuk a szívének a dobogását, érezzük a melegt. Egy sóhajtasáttól lesüljed a Serapis-templom a tenger alá, a másik lélekzetvételétől felemelkedik újra, kőfűró kagylókkal össze-visszalyukasztott márványoszlopokkal: ott az idegen isten oltára az áldozatok vért felfogó márványmedencével; ez is mind megjárta a tenger fenekét: amott a Monte Nuovo, az új hegy, mely egy éjszaka emelkedett ki a föld méhéből (fekete láva az egész) s helyette alamerült a tengerbe a partí város, melynek palotái most is épen vannak a mély zöld hullám alatt.

NOVELLI.

I.

Ermete Novelli, a kiváló olasz színművész, a kinek arczképét és életrajzi adatait mult számunkban közöltük, őt előadásra tervezett fölé-

A FELHŐK ÁGYÚZÁSA.

Az az udinei előadás összhangzó egésznek a képét tárta elém. Úgy szövege mindenki beleillett annak a szellemi légkörnek keretébe, a melynek a Novelli művészete adta meg a színvonalat — és hozzáteszem, hogy ez az összhangzó az ő művészi értéke javára esett.

Egy Szerdahelyi-Halmi-féle jellemzés mozogott Udineben előttem. Előkelő, könnyed, ruganyos, mozdulatok, finom élt adó s minden árnyalatra kiterjedő hangsúlyozása a szónak, lekötő szerzetreméltóság a szemekben, s értelmi erő mellett mintegy természetesen érvényesítése a kedélyi mozzanatoknak — ezek voltak azon sajátosságok, a melyeket ott összhangzó egészbe olvadva tüntetett elő az ő rokonszenves művészi egységese.

Ezzel a fényes szellemi és kedélyi fegyverzetel, mint a modern társadalmi színművek jellemalakjainak egy rendkívül előkelő képviselőjét tanultam ismerni Udineben.

Fokozott érdeklődéssel vártam, mikép tolmácsolja Shakespearenek nagy alakításait mi nálunk.

Sz—y D—s.

FELLEGHAJTÓ ÁGYÚK.

Óriási károkat szoktak a jégverések a mezőgazdaságnak okozni, most már azonban alapos remény van rá, hogy jövőre képes lesz a gazda magát eme csapástól sikeresen megvédelmezni.

Régebben tapasztalták már, hogy az erős hangok, pl. az ágyúdörgés, hatalmas robbanások okozta légnemesség, stb. képes a felhőket megszakítani. Ebből kiindulva úgy okoskodtak, hogy ha eme nagy légrézködéstől ott sikerülne előidezni fenn, a felhők közt elrobbanó lövegeket és ezekkel többszörösen kísérleteket tettek, kivált Olaszországban, az osztrák tartományokban, Amerikában s az idén már hazánkban is. És a kísérletek legtöbbször meglepő eredményre jutottak; a lövekre a jégfelhők megszakadoztak s ártalom nélkül elvonultak.

Hazánkban a legérdekesebb kísérlet az, a melyet a kiváló gazda, Herényi Gothard Sándor hajtott végre a nyáron vasmegegyi birtokán, mely oly meglepő eredménnyel járt, hogy most már a kísérletező teljesen bizonyosnak mondhatja a jégfelhők elűzésének lehetőségét s kétségtelennek tartja, hogy a Herényi környékén fekvő több ezer holdnyi hat nagy birtokot, a közbeeső apró birtokokkal együtt, 15 ágyúval mindenkor igen jól meg lehetne a jégverés ellen védeni. Az egész nem is kerülne sokba. Mert egy öt ágyúból való telep a hozzávaló hangkürtövel csak negyven forint, egy lövéshez pedig 70 gramm por kell, a mi öt krajczárba

se kerül. Ő már jövőre, saját birtokát fel is szereli jégelűző ágyúkkal, azonban az egész környéken is szervezni akarja a védelmet, mert tapasztalta Grácban, hogy az egyik határból elhajtott jég a másik határon hullott le.

Nem rég az olaszországi monzai mezőgazdasági kiállításon is láthatók voltak ilyen ágyúk, melyeknek rajzát ezúttal alkalmunk van bemutatni. Az ágyúk, vagyis inkább mozsarak, működés közben függőlegesen vannak felállítva s hatalmas hangkürtökkel felszerelve, hogy a hang szét ne terjedjen, hanem minél erősebben haladjon felfelé, a fellegek közé. Ilyen mozsarak az idei szegedi kiállításon is be voltak mutatva, a hol azokat a közönség szintén nagy érdeklődéssel szemlélte.

A TRANSZVÁLI HÁBORÚBÓL.

Dél-Afrikában javában foly a harc s egyelőre nincs is rá kilátás, hogy egyhamar befejeződjék. Eddigelé a boerok küzdenek több sikerrel, de ki tudja, nem fordul-e ellenük a hadiszerencse, ha az angoloknak az anyaországból útnak indított csapatai oda érnek a harcztérre.

A boerokat hazaszeretetükön kívül még az is lelkesíti, hogy az angolokat már több ízben megverték, így 1881-ben és 1884-ben. E két háborúban is ugyanaz volt a vezérük, a ki most: Joubert tábornok. Egy akkori fényképfelvétel alapján bemutatjuk a boeroknak vezetőit s főbb tisztjeit az 1881-iki háborúból. Többen ezek közül a mostani harcokban is szerepelnek.

Az első háború angolok és boerok között 1842-ben volt. A drübbani kikötő közelében egy angol csapat éjjeli támadást akart intézni a boerok ellen. Ezek azonban kének útján megtudták a haditervet s elrejtőztek az útba eső erdőben a fák mögé. Alig hogy az angolok az erdőbe értek, gyilkos puskatűz fogadta őket, melyet sikeresen viszonzni nem tudtak, mert az ellenségét nem láthatták. 138 angol katona közül nyolcvanheten tértek vissza Durbanba: a többi ott maradt halva az erdőben. A boerok e sikerükre megtámadták az angol tábornok, be is kerítették s már-már hatalmukba ejtették, a mikor a kikötőből angol segédszolgák jöttek ellenük, melyeknek nagy száma elől kénytelenek voltak visszavonulni. Az angolok nem üldözték őket, hanem fölszólították a boerokat, hogy tegyék le a fegyvert és akkor kegyelmet kapnak. Csak a vezetőiket vették ki a kegyelem alól és 1000 font sterling díjat tűztek ki egyiknek-egynek a fejére. A boerok erre azzal válaszoltak, hogy mindenestől kivándoroltak Natalból és új hazát alapítottak.

Az 1881-iki háború, a laings-neck-i és majuba-hill-i viszonyú vereségek élénk emlékezetében vannak még ma is az angoloknak s a mostani háború megindítását követelő jelszavak közt nem tartozott az utolsók közé az, a mely boszút kívánt kivált Majuba Hill-ért.

A boerokat az angolok gyakran vádolták kegyetlenséggel s civilizált emberekhez nem méltó harczmóddal. Ebből a vádból annyit lehet valóságosnak elfogadni, hogy a boerok sok tekintetben csakugyan a mai hadi szokásoktól s a hadi tudománytól eltérően harcolnak. Kiválóan kedvelik a gerilla-harcmódot, melyre a természeti viszonyok s az angolok számbeli túlereje egyaránt kényszerítik őket s a melylyel nagy kárt tudnak tenni ellenségükben a nélkül, hogy saját csapataikat nagyobb veszedelemnek tennék ki. Különösen lovasságuknak veszik az ilyen portyázásokban nagy hasznát, mert lovasaik egyaránt kitünően tudnak lovagolni és lőni. Rohamuknak ritkán is tudott az angol lovasság ellenállani, ha csak nem volt számra sokkal erősebb. Csak hogy ilyen esetben meg a boer lovasok nem bocsátkoznak harczba, hanem elszélednek és úgy elűnnek egy perc alatt, mintha a föld nyelte volna el őket.

Hogy azonban nemcsak az ily portyázásban, hanem nyílt ütközésben is megállják a sarat, mutatják azok a sikerek, a melyeket a most folyó háborúban több ízben, különösen Ladysmithnél elérték.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Britannicus. Szomorújáték öt felvonásban, írta Racine. Francziából fordította Zoltán Vilmos. Győr 1899. — A nagy francia tragikus költők műveiből aránylag kevés van lefordítva nyelvünkre. Nem a véletlennek, nem műfordítóink szeszélyének tulajdoníthatjuk ezt; oka mélyebben rejlik, az izlésnek abban a nagy különbözőségében, mely minket a francia klasszikus dráma szellemétől elválaszt. A forma merevsége, a szónoki elem túladása, mely nem engedi, hogy az alakok a maguk természetes hangján beszéljenek s az alakok nem eléggé egyénített volta, nem engedik, hogy a francia tragédiák ép úgy magukkal ragadjanak, mint a brit óriás alkotásai, noha a francia irodalom-történet Corneille és Racine szomorújátékait egyenlő magasra helyezi Shakspeare nagy alkotásaival. Mindazáltal örülnünk kell, ha irodalmunkba ezeket is átültetik. Zoltán Vilmos nem az eredeti formájában, rimes alexandrinokban, fordítja, hanem rím-telen jambusokban. Bármily hívei vagyunk az alakhú fordításnak, nem kárhözhatjuk ezt az eljárást. Kitünő példák álltak Zoltán Vilmos előtt, melyeket ő teljes joggal követhetett. Fordítása elég tisztességes munka, szívesen elolvashatjuk. Álljon itt mutatványul egy rövid részlet, Neró beszéde, melyben a parancsára elrabolt szép Junia iránt ébredő szerelmét rajzolja:

Nero. Kíváncsiság űzött
Az éjjel, s arra birt, hogy önszemmel
Megnézsem érkezését. Eg felé
Szállt bús, könyfátyolos tekintete,
Mely szebben tündökölt, mint fátyalfény
És fegyveresillogás. Mily bájoló
Volt ő így dísztelen és egyszerű,
Ígész pongyolában, melyben őt
Álmából fölzavarták! Nem tudom
E bájoló hanyagság, a homály,
A fátyalfény, a zaj, a csend utána,
Vagy elrabló vá tekintete
Nevelte-e félnék tekintetének
Csodás bubáját? Bármint volt azonban,
A búvós képtől elragadva én
Meggzóltatni akartam őt, de szó
Nem jött ajkamra, s némán, mozdulatlan
Szobájába vonulni hagyta őt.
Aztán a magaméba mentem. Ott
A bú magányban képét kitörölni
Szívemből megkíséreltem. Hasztalan!
Úgy véltem, egyre látom és beszélünk
Egymáshoz; megszerettem rajta mindent,
A könyt is, mit szeméből én faszakított.
Majd — későn bár! — kértem bocsánatát
És sóhajom szállt, majd meg fenyegtettem.
Így lettem új szerelmem rajba én.
S nyitott szemekkel vártam virradását
A napnak.

A Budapesti Szemle novemberi kötetének első közleménye: „Gróf Széchenyi István levelei Hollán Ernőhöz” (1859—60) az elnyomatás komor idejéhez nyújt adalékok. Könyvi Manó teszi közé gróf Széchenyinek Hollán Ernőhöz Döblingből intézett kilencz levelét, melyeket Hollán az akadémia Széchenyi-múzeumának ajándékozott. A levelek megértéséhez Könyv érdekes bevezetést írt, s abban kiemeli, hogy Deák mindig az 1848-iki törvények alapján kívánta a kiegyezést Ausztriával, mikor igen előkelő politikusok ezt elérhetetlennek találták, maga báró Eötvös József is, egy Lipcsében 1859-ben megjelent röpiratában. Hollán Ernő is dolgozott ki egy javaslatot az 1859-iki olasz háború után az 1847-es alapon való kibékülésre. Ez Széchenyi kezébe is eljutott, ki aztán Hollánál érintkezésbe lépett, s azután Hollán egy részletesebb javaslatot dolgozott ki, melyet átadtak Rechberg külügy-miniszternek. Mivel eredménye nem lett, Széchenyi a politikai javaslatot kinyomatta Lipcsében névtelenül, de mikor a kinyomott példányok Bécsbe érkeztek, a rendőrség lefoglalta. Erre a röpiratra vonatkoznak Széchenyi levelei. Tudva, hogy ügyelnek rá döblingi magányában, a leveleken sokszor áneveken nevezte azokat, a kikről ír, így Rechberget hol Gereblyehegyinek, hol Gereblének, Schwarzenberg herceget Feketehegyinek, Falk Miksát pedig gróf Falkensteinnek. — A „Budapesti Szemle” további közleményei:

Hegedűs Lorántnak, a magyarok Amerikába vándorlásáról írt tüzetes tanulmánya, melyből a befejező részt kapjuk. Az egész épen most jelent meg könyv alakban is. — Földes Béla, befe-

jezi a «Quota-tanulmányok»-at, melyek kimerítő részletességűek a politikusok épen most sok hasznát vehetik. Vambéry Armin egy világraszóló eseményt vesz vizsgálat alá, «Oroszország a szibériai vasutak befejezése után» cím alatt, s úgy találja, hogy az utókor adja meg az árát, a mint Európa engedte magát elalattani az orosz békeszeretet szibériai-dalától. Vikár Béla, ki a fennek nagy eposzát, a «Kalevala»-t fordítja magyarra, ebből a csodaszarvasról szóló részt közli, folyékony verselésben, jó magyarsággal. A szépirodalmi közlemények közt «Szaidés» elbeszélést (Muttatuli után hollandból fordította Gábor Ignác) vesszük, s költeményt Szabolcska Mihálytól («Dal a könyvekről») és Koema Andor fordításában Beranger-től az «Átkos tavaszt». A könyvismertetések rovata fejezi be a füzetet. A Budapesti Szemle ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

A magyar hajózás. Írta Gonda Béla. Hajózásunk történetéről, annak fejlődéséről, valamint mostani állapotáról a nagyközönség részére szánt, alaposan tájékoztató munka irodalmunkban mindeddig hiányzott. A Gonda Béla derék munkája most lehetővé teszi, hogy hajózásunknak egy multjáról, mint jelen állapotáról tiszta képet alkothassunk. Végig kíséri az a könyv hajózásunk történetét az Árpád-házi királyaink korától, a török világon keresztül századunk elejéig, midőn már ágyúkkal fegyverzett gőzöcskők kezdtek a Dunán s Balatonon közlekedni, — majd részletesen kiterjeszkedik korunkra is s megismerteti velünk a magyar hajózás mai állását. A szöveget 73 kép élénkíti, melyek egyrésze a régbib, — más része pedig mai hajózásunkra vonatkozik.

Görög történelem, különös tekintettel az atheni történelemre és ennek forrásaira, írta Schwarcz Gyula, egyetemi tanár.

A jeles tudós történetek óta tanulmányozza a görög államok évtizedek és kritikailag dolgozza föl bűvárlatainak eredményét. Munkái nagy részét német nyelven adta ki, a külföldi közönségre is számítva; de itthon a tudományos akadémia ülésein is sok felolvasást és az egyetemen is előadásokat tartott azokból. Schwarcz önálló bűvárlata, felfogása a külföldön nagy elismerést aratott. Az atheni demokracziáról írt munkája egészen új szempontokat szolgáltatott az atheni világ megítéléséhez. Most magyar nyelven is közzé teszi bűvárlatainak eredményét, részben azért, hogy egyetemi előadásaihoz vezérfontalant nyújtsion. De könyve nemcsak mint ifjúságnak szánt kézikönyv bocsas, hanem gazdagítja tudományi irodalmunkat is. Voltaképpen nem Görögország történetét beszéli el, hanem azt emeli ki abból, a mi a görög állami és szellemi életet az emberiség fejlődésére nézve irányadóvá tette. Schwarcz műve nemcsak a mi irodalmunkban alapvető munka, hanem a külföldi irodalomban is elismerésre számíthat. Nem kitaposott úton jár: a felfogás, a tárgyalás, a beosztás egészen az övé. A munkának ezáltal első része (329 lap) jelent meg az Athenaeum kiadásában. A teljes mű két könyvből fog állni, s ára 7 frt. Csak egy kötet külön nem kapható.

Régi magyar társasélet, írta D'Artagnan. Két nagy kötet, melyet az Athenaeum nyomdája izléses állított ki. A hírlapozás közönség sűrűn találkozik D'Artagnan nevével, valamint gróf Vay Sándor nevével is. A két név egy író két jelet, a ki nagy szeretettel és otthonossággal rajzolja a régi magyar családokat, a kastélyok életét. Ezekből a rajzokból, társadalmi képekből lett ez a két kötet, melyhez Porzó írt előszót. Találunk benne képeket, alakokat, epizódokat Mária Terézia, II. József, I. Ferenc korából, századunk első feléből. Tarkaságban, élénk színezésben jelenik meg a régi magyar nemek világ a maga otthonában, közben ismert szereplők, történelmi alakok, szép asszonyok, büszke urak, kevély katonák, politikusok, papok — minden rangú tényezői a magyar őr világnak, szokásaival, erkölcsiével, felfogásával. D'Artagnan sokat kutatott ezek után sokat hallott róluk s megírta eleven tollal, a mit megtudott. A könyv mulattató és okulást nyújtó. Ára a két kötetnek 8 frt.

Egy férfi vallomása és életképek, írta Bródy Sándor; kiadta a Singer és Wolfner cég. Bródy a naturalista irány követője, s kétségtelen, hogy kevés magyar íróval irtak akkor a szabadsággal, mint ezt. A szerző maga is figyelmeztet a bevezetésben: «Egyenesen megkérem az egész fiatal nőt, ne olvassák tovább e sorokat, bárha gondom lesz a moralra.» A «férfi vallomása» tizenhárom cím alatt van. Egy éjjelész kór helyi beszél el fiatalkori

galáns és pikáns kalandjait fölőtte őszinte és indiskréte módon. Bródy Sándor írói tehetsége több helyen sok erővel tör elő, a püncs, grog és konyak közt hallott vallomások megírásakor. A kór helyi férfi vallomásainak ciklusához még öt egyéb elbeszélés bővíti a kötetet. Ezek enyhébbek, de a könyvet nem teszik családi olvasmányává. Ára 1 frt 50 kr.

A kétlábú farkas, regény, írta Karazin Nikolajevics Nikolaj, orosz eredetiből fordította Ambrozovics Dezső. A külföldön is mindegyre jobban népszerű lesz az újabb orosz irodalomnak ez az eredeti írója, ki oly erőteljesen festi az életet, az embereket és az indulatokat. «A kétlábú farkas» című regényét a «Vasárnapi Ujság» mutatta be a magyar közönségnek Ambrozovics gondos fordításában, az eredeti kiadás képeivel. Ugyane képekkel adta ki külön kötetben a Franklin-társulat. Ára 1 frt 20 kr.

Olesó Könyvtár. A Gyulai Pál szerkesztésében és a Franklin Társulat kiadásában megjelenő Olesó Könyvtár ismét kitünően válogatott darabokat bocsátott közre a hazai és külföldi irodalomból. Klasszikus költőink közül itt van a sorozatban Tompa Mihály költői munkásságának első híres gyűjteményével: Népregével (ára 30 kr.) és «Regével» (ára 30 kr.) melyek tudvalevőleg megindították a negyvenes évek népies nemzeti irodalmának fényes korszakát. Vörösmarty, a kinek kisebb eposzait adja közre a vállalat, most «Cserhatom»-mal szerepel (ára 10 krajczár). Következnek: Tündi Sebestény verses krónikája Buda Ali basa históriája, költői érték szempontjából lantos krónikásunk legjobb munkája, melyhez Szilády Áron, a régi magyar költészet érdemes bűvára írt magyarázó jegyzeteket. Egy derült népszámmú, Bertzik Árpád «Pósta Klárija»-ja tölt be egy kettős füzetet, míg a modern német drámaírókalmat Sudermann «Keresetű Janos»-a képviseli, a német irodalom feltűnő drámája, Várad Antal jeles fordításában. Sophokles örökszép tragédiájának, a Trachisai nőknek fordítását Csiky Gergely avatott tollából kapjuk. Berzevics Albert, a Szabad Lyceumban előadott népszerű értekezéseit adja közre a Parlamentekről című füzet, míg Wertheimer Ede Az 1811/12-iki magyar országgyűlést tárgyalja, a nemzeti törekvés ez első vezetés küzdőterét. Az Olesó Könyvtár egyes száma 10 kr. és méltán megérdemli azt a népszerűséget, melyben immár negyedszázadjára, hogy részeseül.

Budapest a huszadik században, városrendezési tanulmányok, írta Lord Albert műépítész, kiadta Grill Károly könyvkereskedése. A magyar fővárosnak az utolsó három évtized alatt történt rendezését, újjáépítését veszi elő kritika alá, s több javaslat áll elő. Tanácsaiban olykor elragadtatja magát, de másrészt sok dolog megfontolásra méltó, a mit a főváros rendezéséről szépségi, gazdasági és egészségügyi szempontokból mond. Elitéli azt a gazdálkodást, melyet a város rendezésénél eddig követtek: túlságosan találja a költségeket az elért eredményekhez képest és szemére vet az intéző köröknek sok ezáltalán pazarlást, azután pedig külön fejezetekben fejtegeti azt a programot, melynek megtartásában látja Budapest fölvirágosztatásának föltételeit. A szép kiállítású könyv ára három korona.

Budapest in Wort und Bild. Berlinben képes füzetekben indul meg a magyar főváros ily című leírása Krücken Oszkár szerkesztésében. Képek neve a magyar irodalomból vett sűrű fordításával lett ismeretessé. A díszesnek ígérkező vállalatból a mutatvány-füzet most jelent meg s a bevezetést Jókai Mór írta hozzá. Aztán Budapest rövid történetét adja a füzet. A képek jól sikerültek, részint fényképek, részint Lotz Károly, b. Mednyánszky László, Kazányi Odón, stb. rajzai. A díszes vállalatot Budapest törvényhatósága segíti. Az egész mű 36 füzetre fog terjedni s egy füzet ára két márká.

Büntető hatáskör és illetékeség, a legújabb törvények nyomán írta K. Nagy Sándor, pesti-vidéki törvényszéki bíró. A Franklin-Társulat kiadása. Ára 50-kr. E könyv a bünvádi perrendtartás

1. Bezuidenhoud, L. P. kerületi parancsnok. 2. Grove S. P. parancsnok. 3. Schoeman parancsnok. 4. Pretorius Henning parancsnok. 5. Fourie Lewis parancsnok. 6. Lemmer H. R. parancsnok. 7. Weibach J. D. parancsnok. 8. Idősb Joubert J. S. parancsnok. 9. Du Plessis De Beer J. parancsnok. 10. Maller D. J. parancsnok. 11. Erasmus János parancsnok. 12. Steyn J. P. tábornok. 13. Boma János parancsnok. 14. Engelbrecht G. parancsnok. 15. Koek J. M. tábornok. 16. Joubert Ferenc tábornok. 17. Joubert J. Péter fővezér. 18. Kronje P. A. tábornok. 19. Smit N. tábornok.

A BOEROK VEZÉREI AZ 1881-1882-ES HÁBORÚBAN.

életbeléptetése alkalmával nemcsak megkönnyíti mindazoknak teendőit, a kik büntető ügyekkel foglalkoznak, hanem szükséges a büntető bíróság, ügyészségek és a közigazgatási hatóságok tagjainak, mert egybegyűjtve összefoglalja és világosan feltünteti a büntető hatáskör és illetékeségét. A bünvádi perrendtartásról szóló törvényeknek a büntető hatáskörre vonatkozó szövege után felsorolja: az esküdt bíróságok, törvényszékek, járásbírók és közigazgatási hatóságok büntető hatáskörét. Ezekből mindenki azonnal meglátja, hogy a büncselekmény kinek a hatásköréhez tartozik.

Nemzeti Színház. Nov. 3-ikán Carré és Bilhaud «A menyem» című vígjátékát adták először, Adorján Sándor jó fordításában. A vígjáték tárgya az anyósok elleneszen menyők iránt — tehát nem új, de sok leleménnyel van feldolgozva, s a közönség mulatott rajta.

Az anyós, idősb Leverdierné már azért is haragszik menyére, mert azt hívják ifjabb Leverdiernének. Egy házban laknak, s így kész a csatár. Egyszer a meny azzal akar az anyós kedvében járni, hogy épen olyan ruhát csináltat, mint anyósa; de ez szertelen haragra lobban, mert ráfogja, hogy menyke ki akarta csúfolni, s a vendégek előtt összevesznek. A menyecske hazamegy a második emeletre, ott hied vacsorát tála, s aztán egyenként jönnek le az első emeletől a férj, az após, ennek titkára, végül az anyós is, s a két aszszony színek kibékül. A vége a darabnak az, hogy az idősb Leverdiert a felesége légytön lep meg. A légytön ugyan titkáranak szolt, de az a jó eredménye, hogy id. Leverdiert úrnak le kell mondan a képviselőségről, a felesége haza viszi falura, s a meny békében marad. A csekély becsű darabot Csillag Teréz, Rákosi Szidi, Paulayné, Ujházi, Zilahy, Dezső kitünően játszották.

Novelli vendég szereplése. Novelli Ermete nov. 10-ikén fejezte be vendég szereplését a Vigaszínházban. Utolsó föllépte Praga Marco-nak eddig nálunk ismeretlen «Alleluia» drámája volt. A kitünő művész legnagyobb sikereit a «Velencei Kalmár»-ban érte el, mint Shylock, aztán a «Papa Lebonard» című színműnek egy genre-szerepében.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia nov. 6-iki ülésén Simonyi Zsigmond elnökölt, s két felolvasást volt napirenden.

Halász Ignác bemutatta értekezését a magyar szófajás történetéről. Tanulmányában utal arra,

AZ ANGOL-BOER HÁBORÚ SZÍNHELYÉRŐL. — LADYSMITH VÁROS.

hogymint etimológiáját, összehasonlító nyelvfejtést már a kódexekben is találunk. A XVI. században élt Erdős János első nyelvtanírónknál is akadunk rája, Verantius ötnyelvű szótárában pedig először mutatja ki irodalmunkban a szláv eredetű szavakat. Katona István és Főris Ferencz, Horváth István, Gyarmathy, Révai, stb. mind a nyelvösszehasonlítás terén működtek. Összehasonlították a zsidó nyelvvel, a finn-ugorral, a latinnal, göröggel, némettel stb. E mellett mindinkább terjed az a meggyőződés, hogy a magyar eredeti nyelv. A tetszéssel fogadott előadás után dr. Váczy János vendég ismertette Kazinczy Ferencz levelezéseit. Dr. Váczy rendezői sajtó alá az Akadémia megbízásából a nagy nyelv-reformátor leveleit, s felolvasásában Kazinczynek 1811—12-iki leveleit és a hozzáírt válaszokat kísérte érdekes magyarázatokkal. Ezekben a levelekben Kazinczy élénken panaszkolta a nemzeti élet mély hanyatlását s a hazafi léleknek kínos fájdalmát; egyszersmind szembeállította a víznyonyok kényszerűségével s küzdelemre szólította társait is, tudva, hogy az oly nemzetet, a melynek politikai szabadsága romokban hever, csak az irodalmi művek éleszthetik s menthetik meg az enyészettől. Ő maga mindig készen állott a harcra nemcsak a szellem fegyvereivel, hanem anyagi erőfeszítéseivel is. A felolvasást megjelénzték.

MI UJSÁG?

A királyi udvar Gödöllőn. Ő Felsője a szép őszi napokat Gödöllőn tölti, a hol ott van most leánya, Gizella főhercegnő is. A Felsője a legjobb egészségnek örvend, s kedélye élénkségről is örmest győződik meg egész környezete, s az udvari ebédekre meghívottak. Hétfőt és csütörtököt a király mindig a fővárosban tölti. Az általános kihallgatások után az udvari ebédeken főlátva képviselők és katonák vesznek részt. A felsője nagy élénkséggel társalog s a politikai ügyeket is gyakran érinti. Gödöllőn régen volt olyan eleven udvari élet, mint most. A héten minden másodnap társas vadászatokat rendeztek, melyekre nagy társaságot hívott meg a főudvarmesteri hivatal. Gizella főhercegnőnek rokára is vadász, ezért 15 vadász-lovat hozatott Münchenből. A királynak e hó 15-ikéig tervezett ittlétét meghosszabbították nov. 28-ikáig. A napokban három tüzeset volt Gödöllőn, s a király azonnal 500 frtot küldött a károsultaknak.

Ferencz Ferdinánd főherceg az écskai vadászaton. Ferencz Ferdinánd trónörökös főhercege nov. 3-ikán a torontalmegyei Écskára érkezett, hol gróf Harnoncourt Felix vendége volt ezúttal is. A vadászaton részt vettek a megye főtisztviselői és több birtokos. A főherceg az urakkal sokszor beszélt magyarul, s nagyon jól érezte magát, úgy, hogy egy nappal később, nov. 8-ikán utazott el Bécsbe. A vasuti állomáson szíves szavakkal vett búcsút écskai vadászatairól. Rónay Jenő főispánnak a főherceg száz forintot adott át annak a gyűjtésnek a gyarapítására, a mely Lauka Gusztáv hatvanéves írói jubileuma alkalmából folyik Torontálban.

Hetvenedik születésnap. Dr. Kautz Gyula, az osztrák-magyar bank kormányzója, nov. 4-ikén töltötte be hetvenedik évét. A bank főtanácsa ünnepélyesen köszöntötte és művészi kivitelt üdvözlő iratot nyújtott át. Budapestről is sok üdvözlőt kapott a kormányzó. — A közéletnek másik ismert

férfia, gr. Zichy Nándor is most érte el a hetvenedik évét. A néppárt küldöttségileg üdvözölte vezérét.

Jókai üdvözlése. A «Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság» nov. 5-ikén tartotta közgyűlését. Megjelent a társaság elnöke, Jókai Mór is, ki néhány nap előtt tért vissza külföldi útjáról, s az ő elnöklése mellett ment végbe a közgyűlés. A koszorús költő Beöthy Zsolt igazgatósági tag üdvözölte és kiemelte, hogy Jókai külföldi útjáról hazatérve, ezúttal először jelenik meg újból a nyilvánosság előtt. Köszönetet mond ezért neki a társaság nevében, mely a szeretetnek és ragaszkodásnak e jele által kitüntetve érzi magát. Majd arra utalván, hogy az ünnepelel elnök életében épen az utóbbi időben mélyreható változás állott be, szívből kívánja, hogy a gondviselő Jókait még hosszú ideig megtartsa és életének legújabb fordulata csak arra szolgáljon, hogy életerejét és jókedvét fenntartsa és hosszabbítsa. Zajos eljénzést követte a beszédet. Jókai meghatottan válaszolt és reményét fejezte ki, hogy a jövőben is teljesítheti kötelességeit hazája, nemzete és az irodalom javára.

A jázói premontreiek prelátus helyettese. A jázói premontrei kanonokrend prépost-prelátusa, Benedek Ferencz már agg és beteges. A rend igazgatása azonban éberséget kíván, nem csak kormányzati ügyekben, hanem mert az oktatásügygel foglalkozó rendnek több középiskolát, tehát az oktatásügyet is el kell látnia. Az agg prelátus mellé tehát coadjutort, helyettesét kellett választani, a ki majd a prelátus örökébe lép. A jázói prelátus rendházában e hó 6-ikán ment végbe a prelátus kijelölése, Ivánkovic János roznói püspök elnöklésével. A jelöltek:

Nátafalussy Kornél, a nagyváradi tankerület főigazgatója, dr. Póly Iván, a nagyváradi gimnázium fizika tanára és dr. Stóhr Szilárd, a kassai konviktus vezetője. Első helyen 63 szóval Nátafalussy Kornél jelölték coadjutornak, a kiváló képzettségű, férfiorában levő tanügyi férfit, ki ifjabb éveiben a történelmi irodalommal is behatóan foglalkozott.

Házasságok. Gróf Csáky László, Ugoesamegye főispánja, gróf Csáky Albin volt miniszter fia, nov. 6-ikán vezette oltárhoz a nógrádmegyei Sírakon gróf Degenfeld-Schönburg Lajos országgyűlési képviselő leányát, Augustá grófnőt. — Dr. Csiky János, Csiky József táblai bíró fia, Budapesten a Kálvin-téri református templomban okt. 28-án esküdték örök hűséget Hegedüs Irénnek, Hegedüs István egyetemi tanár leányának, Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter unokahúgának.

Udvari paloták a Belvárosban. A Belváros lerombolt régi családi házainak helyét jó nagy részben három udvari palota foglalja el, melyek nagy díszei lesznek a Kossuth-utczából az új hidhoz vezető utvonalnak. Az egykori Kuria telkét a királyi magánvagyon részére vásárolták meg s az udvari építkezési hivatal most adta be a városi hatóságok az építkezési terveket jóváhagyás végett. A palota 2520 négyzetméter tere épül, mind a négy oldalával utcára. Az egyik főhomlokzat a Ferenciek terére, a másik a megnagyobbodott Kigyó-térre néz. Az építkezés egy millió forintnál többre kerül. A királyi bérházát összhangzabta hozzák Klotild főhercegnő két bérházával, melyek a Kigyó-térre, a hidhoz vezető új út két oldalán emelkednek. Az egyik már annyira haladt, hogy tornya a 48 méter magasságból kezd már kibontakozni. A másik palota is tető alá kerül még ebben az évben. Mindenkinek homlokzatát 48 méternyi magas torony díszíti, s így hidfőhöz vezető útnak impozáns kezdetet ad. A paloták költsége egyenként 950,000 frt.

* Királynők méretei. Egy francia lap az európai uralkodónőkről a következők indiszkrét táblázatát állítja össze: Viktória angol királynő magassága 1.45 méter, súlya 87 kilogramm, derékbsége 78 centiméter. Az olasz királynő magassága 1.45 méter, súlya 89 kilogramm, derékbsége 71 centiméter. A spanyol régenskirálynő magassága 1.45 méter, súlya 70 kilogramm, derékbsége 52 centiméter. Az orosz cárné magassága 1.45 méter, súlya 59 kilogramm. A holland királynő magassága 1.45 méter, súlya 58 kilogramm, derékbsége 53 centiméter.

Helyreigazítás. A lapunk f. 6. 45-ik számában megjelent «Báthory Endre halála» című cikk elejét, a kézirat kizédése után, a lap összeállításakor technikai okokból meg kellett rövidíteni, e közben az a hiba csúszott be, mintha Mihály vajda és Báthory Endre között a döntő csata a esik-szent-domokosi határban történt volna meg, holott az a Szent-Erzsébet melletti síkságon, Nagy-Szebentől nem messze folyt le. Innen menekült aztán

BOER LOVASOK TÁMADÁSA.

Báthory Endre Lengyelország felé s e közben ölték meg a föltek eszik székeket Csik-Szent-Domokos közelében. Megjegyezzük egyszersmind, hogy a cikk szerzője, dr. Balló István ur kéziratában ez adat is helyesen volt fölemlítve.

Karácsonyi vásár. A karácsony és újév alkalmából selyemkülönlegességei révén meglepetéssel lép a közönség elé a Szénásy, Hoffmann és Tsa cég. A vásár a cég áruházában, (Bécsi-utca 4.) már november 15-én kezdődik és tart december hó végéig. Bővebb felvilágosítás a cég lapunknak megjelent mai hirdetésébe.

HALÁLOZÁSOK.

Dr. PÉTERFY JENŐ, a jeles tudós író ott temették el, a hol meghalt, horvát földön, a Károlyváros mellett levő legközelebbi vasuti kis állomásonál. *Netvetiesben*, nov. 7-ikén. Pokrajesz Péter, a károlyvárosi állomásfőnök intézkedett a temetésről. A városban és a környéken is mély hatást tett, mikor megtudták a halott kilétét. A nők virágokkal hintették tele koporsóját, s a temetésre az egész környékbeli értelmiség összegyűlt a kis faluban. A budapesti VIII. kerületi községi főreáliskola tanári karát Böhm János, dr. Chovanecsk István és Tölgyi Gyula tanárok, a Kisfaludy-Társaságot Goldziher Ignác és Lederer Béla, az Eötvös-kollégiumot Szilasi Mór és Falvai tanárok képviselték. A gyászszertartáson a károlyvárosi reálgimnázium igazgatója Strohal Rezső, Prica, Vucsak és Damazska tanárok társaságában az ifjuság egy részével szintén megjelent. A sírnál dr. Chovanecsk István, Goldziher Ignác és dr. Falvai Árpád mondtak búcsúbeszédet. A koporsóra a budapesti kiküldöttek koszorúkat helyeztek. A VIII. kerületi reáliskola V. osztályának növendékei külön koszorút küldtek felejthetetlen osztylfőnöküknek sírjára.

NESZMÉLY ARTUR, hírlapíró, az «Egyetértés» dolgozó társa elhunyt nov. 9-ikén 26 éves korában, Budapesten. A lelegelemből tollú és természetű hírlapírók közé tartozott, kit a politikai körökben mindenütt jól ismertek, az írói körökben szerettek. A napi sajtó névtelen munkatársai közé tartozott, kik minden nap új értesülésekkel látják el a lapot, sokat dolgoznak, de a közönség nem tudja nevüket. De a fővárosban nincs politikus, a ki ne ismerte volna a kis vézna termetű, sánta fiatal embert, a ki mindig ott volt a képviselőház folyosóján, ha kellett, ott volt a bécsi reichsrathban is. A politikusok szívesen beszélgettek vele a napirendben levő kérdésekről, mert ügyes tollal, tapintatosan tudta megírni lapjának. A gyöngye testét ifjú lappangó betegség emésztette s alig tíz napi betegség után vetett véget életének.

Dr. GRIZINGER IVÁN, a fővárosi Rókus-kórház orvososa, 38 éves korában meghalt Székesfehérváron. A képzett orvos, ki hetefél évig a kórházban gyógyította a betegeket, a jelesebb zeneszerzők közé tartozott. A hírneves Volkmann tanítványai közül való, s mint hegedűművész is ritka technikával játszott. Sok zeneművet írt, melyeknek csak egy része jelent meg. Két nagy misét is szerzett, s ezen kívül számos egyházi zenedarabot, több vonósnyest, vagy 30 műdalt, *Ivanovic* és *Ivon* név alatt számtalan felkapott táncdarabot, *Iványfy* név alatt vagy 70 szép magyar dalt s több zongoradarabot, hegedű átiratokat, magyar ábrándokat.

Elhunytak még a közelebbi napokban: HANZSÉLY JÁNOS, kir. tanácsos, a közoktatásügyi miniszterium számvevőségének nyug. igazgatója, több magyarországi pedagógiai egyesület elnöke és választmányi tagja, munkás életének 78-ik évében, Budapesten. — báró GAÁL NÁNDOR, nyug. honvédezéses, Pozsonyban, 63 éves korában. — OSZTÉKY JÁNOS, arany-misé plébános, Temes-Szent-Andráson 76 éves korában. — ZSIVKOVITS DRAGOLYUB, módosi gör. kel. esperes-plébános, 54 éves, Temesvárott. — Petőfalvi dr. PLEININGER FERENCZ, nyug. belügyminiszteri osztálytanácsos élete 64. évében. — Koss JÓZSEF, m. kir. bányatanácsos, főbányahivatali főnök, Zalánán, 59 éves korában. — JESZENSZKY DEZSŐ, a zombori főgimnázium tanára 54 esztendő korában. — ZSIGMOND MIHÁLY, nyug. fővárosi tisztviselő 55 esztendő korában.

ÖZV. BEZERÉDY KÁROLYNÉ, Bezerédy Bertalan budapesti aljárásbíró édesanyja, 82 éves korában, Budapesten. A szabadságharc kitérésékor 20.000 forint értékű ékszereit a haza oltárára tette. Világos után pedig igen sok bujdosónak adott menedéket és támogatást. — ÖZV. SZÉKELY IMRÉNÉ, szül. Halassy

Malvin, a néhai népszerű zeneszerző, híres magyar ábrándok költőjének özvegye, tamashidj pusztáján. Halálát egyetlen leánya, Székely Irén zongoraművész nőgyászolja.

Szerkesztői mondanivalók.

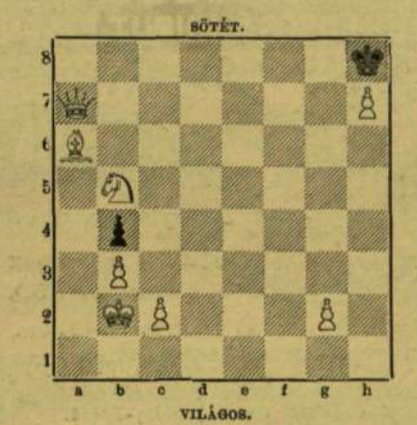
Egy elhagyott nyárlakról. Erős hangulat ömlik el rajta, némi javítással közelíthetővé lehetne tenni. A második versszakban, a hasonlat, hogy a falevél mint lelke ment vele, erőltetett. De még inkább javításra szorít a két utolsó versszak: a banyát innen már ki kellett hagyni, az «én felém» csak rim kedvéért került a versbe, ki is ri belőle.

Kirándulás a pusztára. Rajz. A nagyon hosszú lére erőszett dolgozat, nem egyéb, mint száraz leírás, vagyis inkább egyszerű felsorolása annak, hogy a szerző, a ki egyszer valami tanára kirándult, mit látott ott és útközben mit vett észre, folygyezvén minden apróságot és érdektelen dolgot, míg a természet szépségeit teljességgel nem vette észre, sem sok más olyant, melyek a pusztát, pusztai életet legjobban jellemzik. Kívánságához képest kijelenthetjük, hogy bizony ezen dolgozatában a tehetség nyoma nem igen mutatkozik.

Az agg köldös. Úgy tárgyánál, mint kidolgozásánál fogva figyelemreméltó. Csak az a kár, hogy kissé vontatott, kissé száraz, nem tudja magával ragadni az olvasót.

SAKKJÁTÉK.

2140. számú feladvány. Sahlberg R.-tól.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

A 2125. sz. feladvány megfejtése Chocholous Gy.-tól.

Világos.	Sötét.	a.	Világos.	Sötét.
1. Va4-a5	... Kd5-c6 (a)	1. ...	Kd5-c6 (b)	
2. Va5-a6+	... Kc6-d5	2. Va5-e1+	... t. sz.	
3. Hb5-c7 mat.		3. V mat.		

Világos.	b	Sötét.
1. ...	Hb5-d4+	... t. sz.
3. V. h mat.		

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor — Kovács József. — Liptóvárt: Hoffbauer Antal. — Gyulán: Nuszbek Sándor. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 42-ik számában közölt képtalány megfejtése: Halál ellen nincs orvosság.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utca 9.

Gummiárak, betegápolási eszközök, serótkötők (összese F. Bergeránd párisi gyárától) legelőnyösebben beszerezhetők Polgár Sándor egyetemi kózszerésznél, Bpest, Erzsébet-körút 50. 6784

Vese, húgyhólyag, húgydara és közsvénybántalmak ellen, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál, orvosi tekintélyek által

a Lithion-forrás

Salvator

kitűnő sikerrel rendelve lesz. 7523

Húgyhajtó hatása!

Kellemes ízű! Könnyen emészthető!

Kapható ásványvízkereskedésekben és gyógyszerárakban.

A Salvator-forrás Igazgatósága Eperjesen.

Budapestben, főraktár Edecskuty L. urnál.

Megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Ember volt...

és egyéb elbeszélések.

Írta

HERMAN OTTÓNÉ.

Ára fűzve 1 frt 40 kr.

ÉLET.

ELBESZÉLÉSEK

Írta

JAKAB ÖDÖN.

Neogrady Antal

czimképével.

Ára fűzve 1 frt.

Mirtus

crème

azonnal bőr finomító (zair-talan és ártalmatlan) arc- és kéz krémé elkészült minden b o r h i b á t tégely 1 frt.

3 kiállítási kitüntetés.

Hozzá Pulcheradin szappan 40 kr, poudra 50 kr.

8459

Készült, székelyi az Apostol 6784-gyártású. Budapest József-körút 64 c.

Hohenberg Ferencz

BUDAPEST,

VI., Nagymező-utca 46. sz., saját ház

Kézimunka himzésekhez, függöny és butorhoz

mindennemű paszomány, zsinor, bojt és rojtok Arany csipke, zsinór, paszomány és gombkötő árak.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve. 8204

MATTONI-FÉLE

GISSHÜBLER

legújabb típusú

SAVANYU-KŰT

Vérszegények és lábbadozók

vassal igyannak

Serravallo Chinabort

1/2 liter ára 4 frt 20 kr. 1/4 liter ára 2 frt 20 kr.

Készítő Serravallo gyógyszerész Triestben.

Pompás íst, a miert a gyermekek is igen szívesen isszák. Sokszor kitüntették. Minden gyógyszerárakban kaphat.

Henneberg selyem

csak akkor valódi ha közvetlen gyáraimból rendelik

8029

HENNEBERG G. selyemgyárai, Zürichben (ca. és kir. udvari szállító).

fekete, fehér és színes 45 krtól 14 frt 65 krajczárig méterenként — sima, csikos, kockásott, mintázott és damaest stb. (mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző szín és arnyalatban stb).

Ruhák s blousokra a gyárból! Privát fogyasztóknak postabér-, vámmentesen és házhoz szállítva.

Minták postafordultával.

Magyar levelezés. — Svájcba kötszeres levélbilyog ragasztandó.

HENNEBERG G. selyemgyárai, Zürichben (ca. és kir. udvari szállító).

Angol mosóselyemkémek nagy választékban.

Nagy karácsonyi és ujévi selyemáru eladás

SZÉNÁSY, HOFFMANN ÉS TÁRSA

lyoni és párisi selyemkelme-különlegessége áruházában
BUDAPEST, IV., BÉCSI-UTCZA 4. 8163

Kezdődik november hó 15-én és tart december hó végéig.

A többek között a következő árak kerülnek eladásra, u. m.: Angol mosóselyem, méterje 1.25, 1.35 és 1.40 kr. Valódi lyoni tiszta selyem, foulard és japonnais mé-

terje 58 kr. és följebb. Fekete lyoni mintázott selyem egész toillettekre, méterje 85 kr. és följebb. Csíkos és kockás finom taffetasok méterje 95 kr. és följebb.

Szíves figyelmébe ajánljuk maradék osztályunkat, hol egész toillettek és juponokra alkalmas maradékok rendkívül olcsó áron kaphatók. — A fenti szabott árak november 15-től december végéig érvényesek. — Cégünknel a tulbecslés teljesen ki van zárva, mivel az árak minden egyes cikkben számokban láthatók.

Vidékre mintákkal készséggel szolgálunk.

Angol mosóselyemkémek nagy választékban.

A női szépség
emelésére, tökéletesítésére és fenntartására legkiválóbb, teljesen ártalmatlan, vegyízt és természetes készítmény a

Margit Crème

Rövid idő alatt szünteti el a májfoltot, pattanást, bőrrákát (milleset) és minden más bőrbaját. Kisméjű a ráncokat és himlőhelyeket még koros évről kezdve is. Öt óráig tartóan károsítja a bőrt. Margit szappan 35 kr. Margit fogszappan 50 kr.

Készítő **FÖLDES** gyógyszerháza, Aradon Deák Ferenc-utca 11. sz.
Főraktár: Török József gyógyszerháza, Budapest, Király-utca 12.

KÖHÖGÉS
REKEDSÉG ÉS HURUT ELLEN
A LEGJOBB
A RÉTHY FÉLE
PEMETEFÜZÜNKORKA

Ara 30 kr.
5 csomag
bérmentve 1,50.

RÉTHY BÉLA gyógyszer, B.-Csaba.
MINDENÜTT KAPHATÓ
Kérjünk csak Réthy-félet.

Rogátsy-fele LILIANA-CREME.
Bámulatos hatás. Teljesen ártalmatlan.

Minden hülye, aki szép lenni és tetszeni akar, és a szépségét legidősebb koráig fenntartani kívánja, csak Rogátsy-fele LILIANA-cremet használja, mert csak ezáltal lehet a valódi szépséget elérni. A ráncos arcbőrt elsimítja és bárszappanra teszi. Szepők, májfoltok, himlőhelyek, pörseések, pattanások, barna vagy sárga arccsík, arcvörösség stb. egyszerűen elmúlnak hüvös gyorsasággal és a legdurvább bőr is frissé, fiatalossá, hajóssá válik.

1 teyely ára 30 kr., hozzávaló szappan 30 kr.

Rogátsy-fele LILIANA-PUDER.
Kétségkívül neto/árbja minden puderné. Főelőnye, hogy tartósan fedi az arcbőrt és szabad szemmel alig látható. Bál, szalon és napi hárszappantól szertől szolgál. Teljesen ártalmatlan.

ROGÁTSY KÁLMÁN gyógyszerháza a St.-Istvánhoz WAGY-KIKINDAM.
Budapest, Török József és Egger L. és J. u. a. k. nál.
Rendelések pontosan és diszkrétan eszközölnék.

The Berlitz School of Languages Erzsébet-körút 15. II. jobbra.
Franczia, angol, olasz, magyar, német, román nyelvek rendszeres tanítása, esetleg spanyol, orosz és cseh nyelvekben, felbőlkének, az illető nemzetiségű tanárok által Berlitz módszer szerint. Az első leckétől fogva a tanulóval csupán a megtanulandó nyelven beszélnek és csupán csak azt hallja. Propektusok ingyen és bérmentve, beiratás minden időben. Fordítók eszközölnék. 1337

Nehézség.
A ki estorban, göcsökben és más ideghajókban szenved, kérjen eszéki szót. Küldi ingyen és bérmentve a Schwaben-Apotheke Frankfurt a. M.

Alakult 1856. **KÜHNE E.** Alakult 1856.
gazdasági gépgyára MOSONBAN.

A beálló téli időnyre ajánlja legjobb rendszerű és legmondosabb kivitelű: Szecskavágóit, répvágóit, daráló gépeit, eredeti angol Rapid-daráló erőhajtásra, kukorica-morszóit, takarmányfülesztőt. A cég ajánlkozik teljes takarmánykamra berendezések tervezésére és eszközölsére. 8435

Főraktár: Budapest, VI. kerület, Váci-körút 57/a.
Részletes árjegyzékek rendelkezésre állanak.

BUDAPESTI GYÁRAK ÉS CZÉGEK.

KNUTH KÁROLY mérnök és gyáros.
Cs. és kir. fensége József főherceg udvari szállítója.
Gyár és iroda: Budapest, VII., ker., Garay-utca 10.
Központi víz-, lég- és gőzfűtések, légszusz- és vízvezetékek, esztornázások, szellőztetések, szivattyúk, vízerőművi emelőgépek stb.
Tervek, költségvetések, jövedelmi előirányzatok gyorsan készíttetnek. 8346

PHOTO-PLAZENGRARIA WOTTITZ VILMOS BUDAPEST
Horgany, vörös- és sárgaréz clichék előállítására, valamint autotipiai, phototipiai, chemigraphiai, és photografiai, úgy helybeli, mint vidéki megrendelések jutányos áron pontosan eszközölnék. 8356

GMEHLING HERMANN cs. és kir. udvari szállító.
BÖR-BUTOR-GYÁR,
Budapest, VII., Damjanich-u. 6.
Állandó raktár kész bőrszékekből, fautenilekből, mappákból, kályhaellenzőkből, papirkosarakból stb. stb. 8345

FESTÉK GYÁR Lakk-kenecze, építészeti anyagok, vegyészeti cikkek és nyv különlegességek, gépolajok.
Ifj. ERKER ANDRÁS 8341
Telefon 13-08. Ujpest, Árpád-út 56. Telefon 13-08.

CLICHEKET készíti a legfinomabb kivitelben 8302
WOTTITZ MANFRÉD
Budapest, Király-utca 30. — Telefon 18-99.

HIRDETMENY.
Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK legfelső elhatározása alapján emellett megtervezett
a XXI-ik magyar királyi államsorsjáték rendezése, melynek remélhető tisztja jövedelme közhazsnu és jótékony-cselekedő fog fordítani.

E sorsjáték összes 700-ten megállapított nyereményei az alább következő játéktér szerint 365,000 Koronára rúgnak és pedig:

1 nyeremény	100,000 kor	10 nyeremény egyenkint	1,000 kor
1	50,000	20	500
1	20,000	50	100
1	10,000	100	50
2 nyeremény	5,000	1000	20
6	2,000	6500	10

az összes nyeremények kézpénzben fizettetnek ki.

A húzás visszavonhatatlanul 1899. évi december hó 30-án Budapesten történik.
Egy sorsjegy ára 2 firtal o. é. van megállapítva. 8452

Sorsjegyek kaphatók a m. kir. lóttó- és sorsjáték-igazgatóságán Budapesten (IX. Csepel-rakpart, Főmeleti), hová a megrendelt sorsjegyet és postaszámláját melletti alra beküldendő; valamennyi adó- és sorsjáték- és legelőbb postahivatalnál és minden városban és nevetszebb helységben felállított sorsjáték-árusoknál. Budapest 1899 augusztus hó 1-én. M. kir. lóttó- és sorsjáték-igazgatóság.

Alapítva 1879. óta.

Kitüntetve **Kitüntetve**

Életnagyságú arcképek
minden beküldött fénykép után csak 3 forintért a legfinomabban készíttetnek el. A fénykép sártatlanul marad. A képek hasonlatosság- és tartósságát legbiztosabb jótállás. Legjobb, legteljesebb és legidősebb megjelölésnek, valamint

KARÁCSONYI AJÁNDÉKNAK
már azért is alkalmas, mert örökké megmaradó árta van. Egy ilyen arckép egyenesen mint gyönyörű szobadísz is. Név- és születési nappi, nemesebbé népszerűvé válik vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéknak is a legalkalmasabb. A legzesebb és legidősebb emlékek elhunytakról is. Bodascher Siegfried kitüntetett arcképfestészeti műterme Bécs II. Praterstrasse 61. (A. Praterstrasse lóvasúti megállóhely közelében.)

Szerencsések lettek sokan nálunk vásárolt SORSJEGYGYEL.
Kisérelje meg Ön is szerencsését

TÖRÖK A. és Tsa bankházánál
Budapest, Váci-körút 4/i.

Rövid idő alatt a magyar osztálysorsjátékban a szerencsés vevőknek több mint 2.000.000, két millió koronát fizettünk ki.

Török A. és Társa bankháza, a magy. kir. osztálysorsjáték főelárusítója,
BUDAPEST, VÁCI-KÖRUT 4 f.

Szíveskedjék az alanti megrendelő-levelet igénybe venni. 8437

LEVÁGANDÓ.

LEVÁGANDÓ!
Kérjük ezen megrendelő-levelet hozzánk bérmentve küldeni.

MEGRENDÉLŐ-LEVEL.
Török A. és Társa bankházánál
Váci-körút 4/f.

Szíveskedjék a magy. kir. szab. osztálysorsjáték I. osztályához eredeti sorsjegyet küldeni. Utánrendel.

Az összeg ft kr. értékben bankjegyekben (postabélyegekből) mellékelve postautalványgyal küldöm (A nem kívánt förlendő.)

Vezeték- és keresztnév:
Hely:
Utolsó posta:

Hagyatékot, régiségeket, ezüstöt, ékszeri, készpénzért vásárol 8412
LÖFKOVITS ékszerész, Dobozben, ugyanó — grammonként 1 kr munkadíj ráfizetésével — régi ezüstöt becsértel legelőbbes 13 próbas éteszközökre.

GINDERT ISTVÁN
készít és raktáron tart jó előszoba és konyha bútorokat, háztartási eszközöket (teljes konyha-berendezéseket).
BUDAPEST, 8457
Gyár: VI., Klapka-utca 5.
Rektár: VI., Teréz-körút 8.

Rumot, finom likőröket
házi használatra hideg úton, minden készlettel nélkül kitűnő minőségben bárki előállíthat.
Kezelési könyv és árlap ingyen. 8422
WATTERICH A.
BUDAPEST
Dohány-utca 5. sz.
Alapított 1869.
Dugók, gummitömítők borkezelési cikkek.

Szépség és egészség.

Korunk főnyavalyja az idegesség
és vértelenség, melyből számtalan kór származik. Ez ellen pedig legbiztosabban hat a **vasas chinabor**

1 üveg 1 frt 20 kr, 5 üveg franko küldve 6 frt.
Sherryvel van készíve és minden hasonnevű készítmények között a legelőbbé válnak és vasat tartalmazza.

ROZSNYAY MÁTYÁS gyógyszerész Aradon.
Kapható Budapesten: 8400
Török József gyógyszerháza, ahol is minden magyarországi gyógyszerháza.

Bor. Szőlővessző.
1-3 éves homoki 6-siller vagy fehér asztali bor erősség és év szerint, 100 Hierenként 24-26-28 firt, finom pecsenye vagy fajbor 30-32 firt. Ujbor (fejbor) minőség szerint 14-16-18 firt, pecsenye és fajbor 20-22 firt. Nagyból vételnél mintá kúldetik. A rendelés nyugodt lehet, hogy eredeti tiszta minőségű borhoz juttatom, erről jó hírnevem nyújt kezességét. Fajtája, háromszor permetezett, jól beérett, legelőbbes homokos való fajokban (Kövi d., Kadar, Olasz r., Erdő, Slankamenka, Mézes f., Furmint, Ezerjő, Piros és Fehér chasselas) ültetés alá 50-60 cm. hosszúra vágva 3 firtól 7 firtig. — Gyökere (1-2 éves) faj szerint 8 firtól 16 firtig, 25 forint vételnél 5 százalékos, 50 firtól 30 százalékos, 100 firtól 15 százalékos, 150 firtól 20 százalékos engedmény adatik. Kitűnő piros, fehér és kék fajokban, 6 láb magasra ojtva, 2-3-4-5 éves igen erős esemete, erősség szerint 30 krtól 60 krig, 10 firt vételnél 20 százalékos, 25 firtól 25 százalékos, 50 firtól 33 százalékos, 100 firtól 40 százalékos engedmény. Az eperfa elég jól árnyékol, ellensége nincs, minden évben bőven terem, gyümölcsét úgy a két, mint a több lábának egyaránt szeretik; kitűnő pálinka is főzhető belőle. Cseleglően igen jövedelmező fának ismerjük. Kár volna házunk, kertünk, szőlőnk vagy egyéb birtokunkat nélkül hagyni.

Nemes eperfa ojtvány.
25 firtól 25 százalékos, 50 firtól 33 százalékos, 100 firtól 40 százalékos engedmény. Az eperfa elég jól árnyékol, ellensége nincs, minden évben bőven terem, gyümölcsét úgy a két, mint a több lábának egyaránt szeretik; kitűnő pálinka is főzhető belőle. Cseleglően igen jövedelmező fának ismerjük. Kár volna házunk, kertünk, szőlőnk vagy egyéb birtokunkat nélkül hagyni.

Birs ojtványok.
Rendkívül nagy gyümölcsű fajokban (Konstantinápolyi, Portugáli, Oriás stb.), melyek az ültetés évétől már gyümölcsöt hoznak, azután pedig rendkívül bőven teremnek. Fájja igénytelen, betegség és ellenségétől egyaránt mentes. Vannak rendelők, kik ezer számára ültetik, mert rendkívül hamar teremnek, gyümölcse kedves, sokáig eláll, magas árban értékesíthető és sokféleképen fel is dolgozható. A 2-3-4-5 éves, rendkívül szép és gazdag gyökerű fák darabja erősség szerint 20 krtól 50 krig. Nagyból vételnél olyan engedmény adatik, mint az epernél.

Spanyol meggy fekete.
Páldi vagy körösi meggy. Termékenységét előmozdítandó, háromszor let permetezve a így ha azt folytatólag permetezzük, bőven fog teremni. Fájja egészséges, gyümölcse rendkívül keresett, mert befőzése legalkalmasabb. A 2-3-4-5 éves rendkívül szép és gazdag gyökerű fák darabja 15 krtól 50 krig. Nagyból vételnél ugyanaz az engedmény adatik, mint az epernél.

Diófa.
A 6-8 láb magas, rendkívül gazdag gyökerű, tele belső és könnyű töreth. 2-3-4-5 éves diófa ára erősség szerint 20 krtól 50 krig. Nagyból vételnél ugyanolyan engedmény, mint az epernél.

Minden másféle nemes
gyümölcsfák, nevezetesen körte, alma, szilva, őzsi és kajszinbarack, cseresznye, meggy, szelíd gesztenye, laponya magas derekú és törpe állásukban, — erősség szerint 20 krtól 50 krig kaphatók.

Kiseleztezt nemes ojtványok
2-3-4-5 éves életkorú példányokban azok kora és erőssége szerint 2-5-7-10-15 kr. árban.

Mindenféle vadoncok
erősség szerint 5 frt 85 krtól 19-firtig ezenként.

Kerti eszközök.
Kitűnő és tartós anyagból rendkívül szilárdan készült **horolók** (szarabolók), szőlő-ültető vasak, továbbá kert-fűrészek, ollók, görbe szemő és ojtó kések, szemlélő jelfa és ojtó kecsés igen olcsó-árak mellett rendelhető meg. **Ar- és névjegyzékek küld:** 8441

Ungváry László föld-, szőlő- és falkola birtokos Czelegről

A NAGY KRACH!

New-York és Londonban nem kímélték meg az európai szárazföldet sem a azért egy nagy ezüstárúgyár indította...

Kapható csak szabdalmasztott amerikai ezüstítvitel árúháza Bécs, II., Rembrandtstrasse 19/d.

Legjobb és leghirvevesebb pipere hölgypor: a La VELOUTINE 7985

Kwizda Fluidja (Kwizda-féle Készítmény) A kigyó védjeggyel. Turista-fluid.

CZIMBALOM kedvelőknek van szerencsém szabad. hírneves „Centralis” czimbalmaimat melegen ajánlani.

APPEL IGNÁCZ hangszerkészítő, Budapest, Ullói-ut 10. szám. Alapított 1872-ben.

VASÁRNAPI UJSÁG 47. SZÁM. 1899. BUDAPEST, NOVEMBER 19. 46. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és a egész évre 12 frt...

ERZSÉBET.

ERZSÉBET. Elisabetha semper in memoria. NOVEMBER 19-IKE! A Tedeum laudamus, mely e nap évfordulóján végig zengett az országban...

és a botra utalt anyókatól, a porban játszó gyermekig úzik, fűzik ama mondkort, mely felséges alakját halhatatlanná fogja tenni a magyar nép életében.

1888-ban történt először, hogy a királyné egészségi állapota miatt nem tölthette Gödöllőn november 19-ikét. Ők, a hivatottak között a kiválasztottak, nélküle kellett hogy ünnepeljenek.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ. — BENZÚR OTULA FESTIÉNTÉ.

Dr. Suin de Boutemard aromatikus FOG-PÉPE. 50 éves siker! Dr. BORCHARDT aromatikus növény-szappana. Hatásos az arcbőr tisztáltsága ellen.

Chocolaf SUCHARD LE MATTERHORN (CERVIN) depuis RIFFELALP, Suisse. Alapított 1890. évben. Philipp A. L. zongora készítő Pozsony, Duna-utca 2.

IBOLYA-CRÉME. Ártalmatlan anyagokból készült biztos hatású crème 2 fokozatban kapható. I. fokozat. A bőr fehéritésére és üde tartására. II. fokozat. Szépítő, májfoltok s a bőr mindennemű tisztáltsága ellen.

Magyarország legnagyobb selyemáruházában FISCHER SIMON és TÁRSAI-nál Bécsi-utca 7. szám és Deák Ferencz-utca 12. az ezidei karácsonyi occasió folyamatban van. — Óriási raktárunk következtében az idén rendkívül olcsó árak. — 4-12 méteres selyem- és bársonymaradékok minden árban.